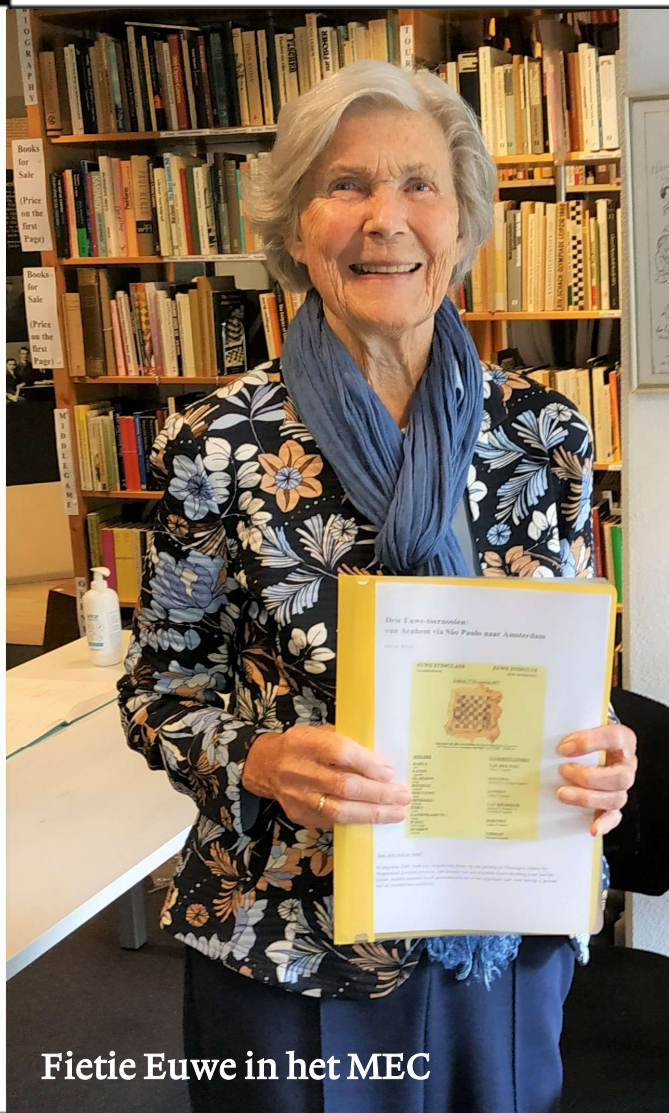

NIEUWSBRIEF

Fietie Euwe in het MEC

Nummer 99

Juni 2021

Geopend:
dinsdag tot
en met vrijdag
en de eerste
zaterdag van
de maand van
12:00-16:00
uur

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 30a • 1017 MB Amsterdam
euwemec@xs4all.nl 020-625 7017 www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

P. van der Sterren, voorzitter
R. van het Kaar, vicevoorzitter
A. Willemsma, secretaris
A. Riemens, penningmeester
M. Brouwer, algemeen lid
E. Mijnheer, algemeen lid
P. Wakkie, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: L. Egginton
Donateuradministrateur: P.P. Theulings
Financieel administrateur: A. Bezemer
Foto's: Archief MEC, Nationaal archief
Manager: E. Sibbing
Redactie Nieuwsbrief: M. bij de Weg,
D. Goes, F. Jacobs, E. Sibbing, B. Stam,
E. Straat en P.W. van Voorthuijsen
Opmaak Nieuwsbrief: W. Dormits
Vrijwilligers: D. Brink, A. Koelewijn,
M. Mellegers, B. Stam, E. de Winter en
C. ten Woude
Webmaster: B. van den Berg

DGT
CENTAUR

Innovative
chess computer
that adapts to
your level

Discover more at: dgt.nl/centaur

Inhoud

Stichting Nationaal Schaakmuseum	4
Max Euwe stond aan de basis van de Clare Benedicttoernooien	9
Maróczy in Nederland	12
Schaakcursussen op radio en tv (1)	18
Euwe op reis: Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Israël	23
Financieel verslag Max Euwe Centrum 2020	30
Boekrecensies MEC voorjaar 2021	33
MEC-nieuws	36

Van de redactie

In 1986 werd het MEC opgericht. Het was echter niet de eerste poging in Nederland een schaakmuseum van de grond te krijgen. Vanaf 1974 probeerde de Rotterdamse schaker Gerard Lap al iets dergelijks. Ondanks brede steun lukte dat niet. Hoe en waarom dat mis ging kunt u lezen in dit opnieuw dikke nummer van de Nieuwsbrief.

Hoe belangrijk Max Euwe zowel nationaal als internationaal is geweest voor het schaken blijkt weer eens uit dit nummer. Zo blijkt hij aan de basis te hebben gestaan van het Clare Benedicttoernooi uit de jaren vijftig tot zeventig. Een mailtje bracht ons vorig jaar op het spoor hiervan. En al lang voordat hij president van de FIDE was maakte hij wereldwijd propagandareizen. Zie het artikel van Peewee van Voorthuijsen. Dat je sinds de jaren dertig bij het organiseren van schaakcursussen op de radio niet om Euwe heen kon spreken bijna vanzelf. Lees de bijdrage van Maarten Mellekers en Eddy Sibbing.

In een vorige editie van de Nieuwsbrief was te lezen hoe belangrijk de Hongaarse grootmeester Géza Maróczy is geweest voor de carrière van Euwe. In zijn serie over beroemde grootmeesters en Nederland verbreedt Symon Algara het perspectief en laat hij zien dat er veel meer was en dat de liefde tussen Maróczy en ons land wederzijds was.

Wij wensen u veel leesplezier!

Eddy Sibbing

Ruim tien jaar voordat het Max Euwe Centrum (MEC) werd geopend, was er al een plan voor een schaakmuseum. Initiatiefnemer was de Rotterdamse visueel gehandicapte schaker Gerard Lap, die in 1961 een van de oprichters van de Nederlandse Schaakvereniging van Visueel Gehandicapten (NSVG) was. Eind december 1974 lanceerde hij zijn plan: “Wij willen hierin zowel permanente als tijdelijke tentoonstellingen houden van alle curiosa op het gebied van schaken.” Een expositieruimte was al toegezegd door de directeur van het Natuurhistorisch Museum, dat in Diergaarde Blijdorp was gevestigd. Ook had de gemeente Rotterdam aangegeven dat er voor een dergelijk plan subsidie kon worden aangevraagd. Lap kreeg ondersteuning voor zijn plan van de Rotterdamse Schaakbond (RSB), waarvan secretaris Rein Dijk de correspondentie op zich nam.

Voor het te vormen bestuur werden niet de minsten uitgenodigd:

- J. Bollerman, directeur bij AMEV en oud-voorzitter van schaakclub Spangen;
- J. van den Brink, directeur van verzekeringmaatschappij ‘de Rotterdamse’;
- G. Daniels, directeur V&D in Rotterdam, organisator van de V&D-simultaans;
- M. Euwe, ex-wereldkampioen en president van de FIDE;
- J. Hammer, voorzitter van de RSB;
- H. Wille, voorzitter van de KNSB;
- G. van Woerkom, directeur V&D Nederland en initiatiefnemer V&D-simultaans;
- G. Lap, oprichter en oud-bestuurslid van de NSVG en de internationale blindenbond;
- R. Dijk, secretaris van de RSB.

Bijna een jaar later, op donderdag 27 november 1975, werd het plan groot op de voorpagina van de Rotterdamse krant *Het Zuiden* gelanceerd.

In april 1976 hadden de meeste uitgenodigde kandidaten toegezegd om bestuurslid te

worden, maar het duurde nog ruim een jaar voordat de stichting werd opgericht. Op 2 mei 1977 passeerden de statuten bij de notaris en was de stichting Nationaal Schaakmuseum een feit. De doelstellingen in de statuten waren een stuk concreter dan in 1974: “De stichting stelt zich tot doel het verzame-

Expositie in stadhuis werd groot succes
**De wens van Gerard Lap:
Museum over schaaksport**

Schaakmuseum

In 1977 werd de akte gepasseerd, waarbij werd opgericht de Stichting Internationaal Schaakmuseum. Deze Stichting stelt zich ten doel de oprichting, verzameling en in standhouding van alle schaakcuriosa in de vorm van een permanente tentoonstelling. Hieronder wordt verstaan alles, dat op schaakgebied interessant voor deze tentoonstelling kan zijn, zoals bijzondere schaakspellen, postzegels met schaak-voorstellingen, ex-libris met schaak-attributen enz. Ook wordt er een speciale blinden-afdeling gehuisvest.

Sinds de oprichting heeft de Stichting vele pogingen aangewend om aan het museum een passend onderdak te geven. Tot nu toe, helaas, zonder succes. Er zijn echter enkele perspectieven in Enschede, Rotterdam en Utrecht. Daar zullen hernieuwde pogingen worden aangewend.

Mochten er onder de lezers van Schakend Nederland mensen zijn, die ergens, waar dan ook, een mogelijkheid zien om het museum onder te brengen, dan zal de stichting daar zeer dankbaar voor zijn.

Ook voor aanbidding van schaak-curiosa, die een aanvulling voor deze permanente tentoonstelling zouden kunnen zijn, houdt het stichtingsbestuur zich graag aanbevolen.

Aanbiddingen kunnen worden gedaan aan de heren G. Lap, Zieneschstraat 5, Haaksbergen, telefoon 05427-4259 of R. Dijk, Drakenstein 2, Rotterdam, telefoon 010-809116.

len en bewaren van al hetgeen betrekking heeft op het schaken, waaronder met name begrepen schaakspelen en literatuur, studieboeken, tijdschriften, krantenknipsels, schilderijen, tekeningen, prenten en postzegels met betrekking tot schaken. Met name zullen ook de belangen van visueel gehandicapte schaakliefhebbers worden behartigd." Doelstellingen, die voor een groot deel zouden overeenkomen met die van het Max Euwe Centrum in 1982, al was de laatste doelstelling natuurlijk een speciaal punt van Gerard Lap.

Vervolgens werd de stichting bij de KvK aangemeld en werd het bestuur benoemd.

De V&D'ers Daniels en Van Woerkom hadden bedankt voor de eer, maar alle anderen namen zitting in het bestuur. In de

eerste vergadering, op 7 juli 1977, op het bondbureau van de KNSB in Amsterdam, werden de taken verdeeld. Euwe en Wille wilden beslist geen voorzitter worden, vandaar dat Bollerman die rol op zich nam. Rein Dijk werd secretaris / penningmeester en Gerard Lap werd het derde lid van het dagelijks bestuur. Eindelijk kon men officieel aan de slag!

Dezelfde maand werd er subsidie aangevraagd bij de provincie Zuid-Holland en het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM). Het ministerie van CRM gaf echter aan dat er eerst een locatie en een collectie moest zijn, voordat men in aanmerking kon komen voor subsidie.

Diergaarde Blijdorp werd gepolst inzake de eerder beloofde ruimte. De reactie kwam snel: "In antwoord op Uw schrijven van 12 november j.l. delen wij U mede, dat wij niet over een ruimte beschikken, waar U Uw schaakmuseum kan onderbrengen. Hier komt nog bij, dat een dergelijk museum, behalve de paarden, niet past in ons Natuurhistorisch Museum c.q. Diergaarde Blijdorp." Een humoristische, maar teleurstellende reactie.

Gerard Lap was inmiddels verhuisd van Rotterdam naar Haaksbergen en had in die gemeente een gesprek gehad met burgemeester Stadhouders. Naar het bestuur schreef Lap: "Hij is in principe bereid de vestiging van het schaakmuseum te Haaksbergen in welwillende overweging te nemen. Een gebouw en mankracht zijn voorhanden." Hoewel Rotterdam de voorkeur had, en men nog enkele pogingen deed om bij een bestaand museum in te trekken, bleef het aanbod van Haaksbergen het meest concreet. In de zomer van 1978 schreef de burgemeester van Haaksbergen

echter een ontnuchterende brief naar het bestuur. Hij achtte de financiële basis voor het schaakmuseum onvoldoende, temeer daar een structurele subsidie van het ministerie uitgesloten was: "Daarnaast is er op het ogenblik in onze gemeente geen geschikt of geschikt te maken gebouw beschikbaar om Uw museum in te vestigen. Ten slotte wil ik nog opmerken, dat naar mijn smaak Haaksbergen niet de meest geëigende plaats is om een internationaal schaakmuseum te vestigen." Weer een tegenvaller, het zou niet de laatste zijn.

De volgende poging werd in maart 1979 gewaagd bij de Nederlandse Sport Federatie (NSF). Die was van plan om een 'huis van de sport' te gaan bouwen. Binnen enkele weken kwam er ook een afwijzing van de NSF: "Het ligt voorshands niet in de bedoeling om in een eventueel te bouwen gemeenschappelijk administratiekantoor voor sportbonden een sportmuseum onder te brengen." Wel gaf de NSF de tip dat het ministerie al jaren een plan had om een Nationaal Sportmuseum op te richten. Het ministerie gaf in een brief d.d. 3 mei 1979 aan dat er inderdaad een plan was voor 'Het Nationaal Sportmuseum'. De statuten waren al in 1965 (!) opgesteld, maar tot nu toe had men geen geschikt onderkomen kunnen vinden. In een artikel in het *NRC* van 21 april 1979 gaf de gemeente Amstelveen aan het museum te willen huisvesten. Natuurlijk werd er direct contact opgenomen met de Amstelveense wethouder Maaten, die in het *NRC*-artikel had aangegeven dat het museum er binnen een half jaar zou zijn. Daarnaast werd de gemeente Waddinxveen benaderd, omdat daar in 1979 het nationaal jeugdkampioenschap én de Euwe-vierkamp waren gespeeld. Waddinxveen stuurde binnen enkele weken een afwijzing. Wethouder

Maaten van Amstelveen kwam in juni 1980 met een negatieve reactie. Zijn belofte was niet uitgekomen en Maaten gaf aan dat Amsterdam nu in de race was voor het Nationale Sportmuseum. Het bestuur was nu drie jaar bezig om een onderkomen te vinden en nog steeds zonder succes. Het was om moedeloos van te worden...

In 1980 werd de gemeente Enschede benaderd. Die stond niet afwijzend tegen mogelijke huisvesting van het schaakmuseum in haar gemeente, en ook de gemeente Rotterdam werd nog een keer gepolst: "Wij hebben aan de Gemeente voorgesteld om het Poortgebouw, eens bestemd als eroscentrum, thans beschikbaar te stellen als Denksportcentrum, met daarin ruimte voor ons schaakmuseum, eventueel in combinatie met de Stichting Sportmuseum. Dit is bij de gemeente in onderzoek en wij zijn de enige kandidaat voor dit gebouw." Van een vrouw schaken tot een schaakmuseum, je moet er maar op komen.

In de tussentijd liepen de kosten van de stichting door. Niet alleen door de notariskosten voor de akte van oprichting (fl. 265), maar ook door de jaarlijkse bijdrage aan de KvK, portokosten en fotokopieën was er inmiddels meer dan fl. 500 uitgegeven. Voorzitter Bollerman en Euwe doneerden in 1980 beiden fl. 1.000, zodat de stichting een financieel buffertje had.

Door een artikeltje in *Schakend Nederland* (december 1980) over het plan, kwamen er twee reacties binnen. De heer Slager uit Castricum gaf aan zo'n tachtig schaakspellen te hebben verzameld en wilde graag op de hoogte worden gehouden. Ook de bekende schaakjournalist Jules Welling uit Best bood zijn waardevolle collectie schaakcuriosa in

bruikleen aan. Jules wees op twee andere grote schaakcollecties die hem bekend waren: die van Max Euwe en van de tv-ster Willem Duys. Met de nodige humor schreef Jules: “Waarde heren, ik heb u in vertrouwen genomen in de hoop, dat u geen ploeg dieven op mij afstuurt.”

Omdat er nog steeds nergens groen licht was gekomen voor de huisvesting, werd er wederom contact gezocht met het ministerie van CRM. Minister Wallis de Vries antwoordde dat consulent drs. P.R. de Clercq zou meehelpen in de zoektocht naar een geschikte locatie.

Begin 1981 kwamen de volgende opties voor huisvesting in beeld: “De heer Lap is in contact met de burgemeester van Lochem, die interesse heeft ons museum in zijn gemeente te halen. Wij hebben ook een optie genomen op de Watertoren in Barendrecht, die leeg staat en waarvoor de gemeente emplooi zoekt. Wij hebben hierbij de enthousiaste medewerking van de Schaakclub Barendrecht.”

Eind 1981 vierde de RSB haar vijftigjarig bestaan. Gerard Lap werd gevraagd een expositie in het gemeentehuis van Rotterdam in te richten met zijn collectie schaakcuriosa. Ook Ad van Iersel (tekeningen) uit Bostel, Theo Huijzer (postzegels) uit Ouderkerk aan den IJssel en de eerder genoemde heer Slager uit Castricum werden gevraagd om hun collecties te exposeren. De tentoonstelling werd geopend op 17 november en zou tot 28 november in het stadhuis te bewonderen zijn. Saillant detail: op 26 november 1981 overleed Max Euwe.

Na het overlijden van Euwe stakte de docu-

mentatie een jaar. Misschien is er weinig meer gebeurd in 1982, maar het is ook mogelijk dat er geen correspondentie meer is gestuurd naar de familie Euwe, want dit artikel is voornamelijk gebaseerd op documenten uit het privé-archief van Max Euwe.

De gemeente Lochem stuurde begin 1983 een brief met potentiële accommodaties in haar gemeente, inclusief de gewenste huur. Gerard Lap vroeg de NSVG om te helpen met de financiering, omdat de schaaksport voor blinden onderdeel van het museum zou worden. Voorzitter Hil Delver van de NSVG achtte de financiering voor de eerste jaren haalbaar, maar vroeg zich af hoe de financiering structureel kon worden: “Het probleem zullen wel vormen de structurele kosten, die vele malen de huur dreigen te overtreffen en, naar valt te verwachten, niet in verhouding staan tot het jaarlijks te verwachten aantal bezoekers.” Een nuchtere, maar logische reactie.

Inmiddels was er in 1982 een stichting opgericht ter nagedachtenis aan Max Euwe. Secretaris Rein Dijk vroeg zich daarom in februari 1983 af of er niet samengewerkt moest worden met deze nieuwe stichting, waarvan Henk Wille voorzitter was. Daarnaast gaf Dijk aan dat hij met pensioen zou gaan en zijn functie wilde neerleggen. Het bestuur kwam in april bijeen en besloot dat de optie van Lochem financieel niet haalbaar was. Tevens besloot men de stichting op te heffen en de activa over te dragen aan het Max Euwe Centrum. De droom van Gerard Lap kwam zo ten einde, maar werd door het MEC voortgezet.

Er was geen collectie om over te dragen, maar conservator Lap werd wel door het MEC gevraagd te adviseren op het gebied van het

(v.r.n.l.) Henk Wille, Max Euwe en Ineke Bakker in 1975 bij de viering van 50 jaar SGA.

visueel gehandicapte schaken. Henk Wille ging verder als voorzitter van de KNSB en de stichting Max Euwe Centrum. Na nog enige jaren van voorbereiding opende het MEC op 8 november 1986 haar deuren. Rein Dijk werd vrijwilliger van het MEC en zou jarenlang van Rotterdam naar Amsterdam reizen. Het Nationaal Sportmuseum werd eindelijk in mei 1995 geopend, dertig jaar nadat de stichting was opgericht. Het museum, gevestigd in Bataviastad in Lelystad, werd nooit een publiekstrekker en sloot al in april 2004 haar deuren. De collectie schaakcuriosa van Jules Welling werd na zijn dood aan het MEC geschonken. Gerard Lap werd erelid van de schaakclub in Haaksbergen en ook nog geridderd, voordat hij in 2003 overleed.

Het is moeilijk om aan te geven waarom het Nationaal Schaakmuseum er niet is gekomen en het Max Euwe Centrum wel. Lag het aan de naam of waren het de 'netwerken' die de doorslag hebben gegeven? Feit is dat het MEC na oprichting van de stichting in 1982 veel publiciteit in *Schakend Nederland* heeft gekregen. Ook hebben prominenten uit de schaakwereld, zoals Henk Wille, Leo Diepstraten en Ineke Bakker, zich hard gemaakt voor het MEC. Of is het toch een kwestie van geluk?

Aan de inzet van Gerard Lap heeft het zeker niet gelegen!

Max Euwe stond aan de basis van de Clare Benedicttoernooien

Minze bij de Weg

In de periode van 1953 tot 1979 vormden de Clare Benedicttoernooien een vast onderdeel van de schaakkalender. Het toernooi was een landenwedstrijd voor West-Europese landen. Van 1955 tot 1973 werd er jaarlijks gespeeld, tussen de laatste toernooien liggen enkele jaren. Het merendeel vond plaats in Zwitserland, in later jaren werd er soms uitgeweken naar andere landen, bijvoorbeeld Duitsland, Engeland of Spanje. In totaal werden er 23 toernooien gespeeld. Zwitserland en Oostenrijk waren alle keren van de partij, Nederland en Duitsland deden 21 keer mee. Ook Engeland (18) en Spanje (17) behoorden tot de vaste deelnemers. Er werd gespeeld met viertallen, met uitzondering van het eerste toernooi, toen de teams elkaar aan vijf borden bestreden.

Het was bekend dat Max Euwe een rol heeft gespeeld bij het ontstaan van het toernooi. Op de Wikipedia-pagina over het toernooi wordt dat gemeld. Maar hoe dat precies zat was in de nevelen van de geschiedenis gehuld. Tot het Max Euwe Centrum vorig jaar opeens een e-mail uit Canada kreeg. Maar voor we daar op ingaan, wie was die Clare Benedict naar wie het toernooi is genoemd?

Schrijver en mecenas

Clare Benedict (1870-1961) was een van die Amerikanen die zich in haar leven nooit om geld hoefde te bekommeren. Ze moet puissant rijk zijn geweest, want de laatste twintig jaar van haar leven, van 1941 tot 1961 woonde ze in een van de duurste, zo niet het allerduurste hotel van Luzern, hotel Schweizerhof. Het hotel adverteert tegenwoordig met de slogan: overnachten als BB King, Ludwig II en Mark Twain. “Bei uns übernachten Sie, wo bereits Könige, Kaiser, Schriftsteller, Politiker, Musiker und Schauspieler zu Gast waren.” Volgens de hierboven genoemde e-mail huurde Clare Benedict er een hele verdieping.

Het kapitaal dat ze bezat was afkomstig van ‘staal en sinaasappelen’, zeggen Wikipedia en andere bronnen. Met dat geld kon ze doen wat ze het liefste deed, schrijven en in Europa rondreizen om zich in de cultuur onder te dompelen. Zo was ze bijvoorbeeld aanwezig bij de Bayreuther Festspiele toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Niet vreemd dus dat een van haar boeken gaat over de maanden die daaraan vooraf gingen, en een ander over de componist Wagner. Haar ex libris had het motto: Benedictus qui patitur, Gezegend hij die lijdt.

Behalve als schrijver was zij ook bekend als mecenas, als begunstiger van organisaties met een cultureel doel. Zo steunde ze bijvoorbeeld na de Eerste Wereldoorlog de *Schillerstiftung* in Weimar, door voedsel te geven aan armlastige schrijvers. Na de Tweede Wereldoorlog hielp ze dezelfde stichting om weer op te krabbelen. Ook steunde ze de afdeling Engels van de universiteit van Basel en het kerkhof Cimitero Acattolico in Rome, waar zowel haar moeder als zijzelf begraven liggen. Ook gaf zij geld

om op deze begraafplaats een muur te bouwen en de beplanting te verfraaien.

En ze sponsorde dus het Clare Benedict schaaktoernooi. Hoe kwam een rijke Amerikaanse die nooit op belangstelling voor het schaken was betrapt in de schaakwereld terecht? Hoe kwam het dat zij Max Euwe ontving in haar Zwitserse appartement? Dan zijn we terug bij de mail die het Max Euwe Centrum op 30 maart 2020 ontving.

E-mail uit Canada

De e-mail was afkomstig van Els Spelde-De Groot. Zij schreef dat haar moeder Annie de Groot-De Boer tijdens de Tweede Wereldoorlog samen met chauffeur Piet de Jong en Max Euwe kindertransporten naar Friesland en Groningen heeft geleid. Zoiets leverde uiteraard een band op tussen beiden, ze hielden ook na de oorlog contact. Annie de Groot (na haar tweede huwelijk, omdat haar eerste man was overleden, heette ze Annie Schouten) werkte bij het Rijksmuseum aan de 'fototafel', zoals Els Spelde het noemt. Daar ontmoette ze een rijke Amerikaanse die vaak foto's kocht. Blijkbaar geen foto's die meteen voorhanden waren, want ze werden later opgestuurd of door Annie de Groot persoonlijk afgeleverd.

De lezer raadt het al: de rijke Amerikaanse was Clare Benedict. Annie Schouten (de Groot) had van Max Euwe gehoord dat het voor schaaktoernooien moeilijk was om aan sponsors te komen en heeft het daar met Benedict over gehad. Het resultaat was dat Max Euwe een keer bij Clare Benedict langs mocht komen in Zwitserland. Met foto's van de nieuwste aanwinsten in het Rijksmuseum en een persoonlijke brief van Annie de Groot

vertrok Euwe naar Luzern.

Het is bekend dat Euwe buitengewoon charmant kon zijn. Met zijn uitstraling als ex-wereldkampioen en wetenschapsman, met zijn rijzige verschijning, kon hij iemand inpalmen. Dat was blijkbaar ook nu gelukt. "Your distinguished friend Dr. Euwe paid me a visit and I was pleased to make his acquaintance," schreef Clare Benedict aan Annie Schouten.

Els Spelde was wel eens met haar moeder mee geweest naar Hotel Schweizerhof en schrijft in haar mail dat Clare Benedict in een van haar kamers een bijzonder poppenhuis had: "Dat poppenhuis was meer een hele mooie, antieke kast. Die pop heette Rosebud en Rosebud was haar kind. Daar draaide veel van haar leven om. De meeste mensen, die bij haar op visite kwamen, brachten altijd een kleinigheid voor Rosebud mee."

Antieke minipiano

En zo natuurlijk ook Max Euwe, die wist hoe je dergelijke zaken aan moest pakken. Hij had voor Clare Benedict een kleine antieke piano voor het poppenhuis meegenomen. Els Spelde schrijft nog dat Clare Benedict haar bezoek altijd ontving achter een grote tafel waarop een antiek scherm was geplaatst, met een voile voor haar gezicht en kanten handschoenen aan. Dat vond ze als kind griezelig. Zo zal het ook met Max Euwe zijn gegaan. In een brief van Clare Benedict aan de moeder van Els Spelde, die ze veel later onder ogen kreeg, las ze dat Benedict aan aangezichtspijn leed. Dat kan een verklaring zijn geweest voor de bijzondere manier waarop ze haar bezoekers ontving.

3^e Clare Benedicttoernooi in Lenzerheide 1956 (Zwitserland). Van links naar rechts: Euwe, Van den Berg, Van Scheltinga, Donner en Van Steenis.

Na de succesvol verlopen ontmoeting legde Euwe contact tussen Clare Benedict, de Zwitserse organisator Alois Nagler en de schaakvereniging *In Zürich*. Deze namen de organisatie van het toernooi voor hun rekening. Blijkbaar konden ze over een flink budget beschikken. Clare Benedict overleed in 1961 op hoge leeftijd, maar het toernooi had voldoende middelen om het tot 1979 vol te houden.

Nederlandse inbreng

Zoals gezegd behoorde Nederland tot de vaste deelnemers aan het toernooi. Max Euwe speelde zelf in de eerste vijf landentoernooien mee, van 1953 tot 1958. Hij deed ook mee aan het toernooi van 1954,

dat een uitzondering op de reeks vormde. In die aflevering vond een individuele twaalfkamp plaats, waarin Euwe achter de Duitser Lothar Schmid en de Zwitser Nievergelt de derde plaats bezette. De resultaten van Euwe aan het eerste bord waren prima, met uitzondering van zijn laatste optreden: 4 uit 5 in 1953, 1955 en 1956, 4½ uit 5 in 1957. Het toernooi van 1958 leverde hem slechts 1½ uit 4 op. Het Nederlands team won het toernooi vijf keer: in 1953, 1955, 1966, 1969 en 1971. Nederland stuurde vrijwel ieder toernooi een sterk team. Alleen de laatste keer ging er een B-ploeg, omdat Clare Benedict toen samenviel met het IBM-toernooi, waar de Nederlandse schaaktop aan meedeed.

Maróczy in Nederland

Symon Algera

Géza Maróczy hoort begin vorige eeuw bij de sterkste schakers ter wereld. Door rampspoed gedreven zoekt de Hongaar tot tweemaal toe zijn toevlucht in Nederland en vindt hier een veilig onderkomen. Hij wordt de leermeester van de jonge Max Euwe en staat bij diens latere huldiging als wereldkampioen in het middelpunt van de belangstelling; er schalt voor hem een driewerf hoera en het Hongaarse volkslied wordt gespeeld. Hij heeft dan al een bewogen leven achter de rug. In Nederland levert Maróczy een belangrijke bijdrage aan de bloei van het vaderlandse schaakleven.

Sterkste schaker ter wereld

Géza Maróczy (spreek uit als ‘Geezau Marootzjie’) wordt op 3 maart 1870 in Hongarije geboren en maakt vijftien jaar oud kennis met het schaakspel. Begin twintigste eeuw breekt hij door met een aantal aansprekende toernooioverwinningen. Volgens de Amerikaan Jeff Sonas, die Elo-ratings terugblikkend berekent, is hij tussen 1904 en 1907 de sterkste schaker van de wereld. Hij doet ook van zich spreken als schaaktheoreticus, met als belangrijke inbreng zijn antwoord op de Siciliaanse verdediging. De Hongaar is van mening dat een opbouw met de witte pionnen op e4 en c4 (de ‘Maróczy-bind’) vaak een goede strategie is omdat hiermee de bevrijdende zet d7-d5 niet meer goed mogelijk is. Max Euwe ziet Maróczy als één van zijn belangrijkste leermeesters en het is geen toeval dat diens denkbeelden in veel van zijn openingsboeken terugkomen. Er zullen dan ook oudere landgenoten zijn die zonder het te weten, via Euwe, door de Hongaar beïnvloed zijn.

Berooid naar Nederland

In 1906 daagt Maróczy wereldkampioen Lasker uit voor een match om de wereldtitel.

Die komt er niet omdat hij er niet in slaagt om de benodigde dollars bij elkaar te brengen; volgens sommige bronnen zou hij er slechts vijfhonderd tekortkomen. Teleurgesteld over het niet doorgaan van de match trekt hij zich in 1908 terug uit het actieve schaken, een beslissing die ook te maken heeft met een hartkwaal waarmee de nodige voorzichtigheid geboden is. Als ingenieur wordt hij leraar wiskunde en later directeur van de Hongaarse Rijksverzekeringsbank. De Eerste Wereldoorlog verloopt desastreus voor Hongarije, en ook voor Maróczy. Hij verliest alles wat hij bezit, inclusief zijn werk.

Na de oorlog besluit hij om het actieve schaken weer als professie op te pakken en gaat op zoek naar veilige politieke en economische omstandigheden. Die vindt hij in 1920 in het gastvrije Nederland. Hier ontmoet hij zijn jonge landgenoot Richard Réti die dan al een jaar in Nederland woont. Deze is hier op uitnodiging van de Schaakbond om het schaken in ons land op een hoger niveau te brengen. Met zijn analyse van het Nederlands schaken in het *Algemeen Handelsblad* legt Réti hier de basis voor de stroming van de ‘hyperm modernen’, die zich

Euwe op bezoek bij Maróczy (1918).

afzet tegen de traditionele Duitse schaak-school, waartoe ook zijn oudere landgenoot behoort. De twee Hongaren zijn goede vrienden, maar bij het coachen van het nieuwe Nederlandse talent Max Euwe zal dit verschil van inzicht wel vaak een rol spelen.

Kriskras door ons land

Zodra Maróczy in Nederland arriveert, begint hij een rondreis voor het geven van schaakvoorstellingen. Hij bezoekt meerdere keren de Nieuwe Rotterdamsche Schaakvereniging en het Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap (VAS), maar is bijvoorbeeld ook te gast bij Staunton in Groningen. Kranten besteden veel aandacht aan het optreden van de Hongaar. Zo wordt door *De Telegraaf* in mei 1920 verslag gedaan van een bezoek van een week aan de Utrechtse Schaakvereniging, waar hij

samen met zijn vriend, de Pool Saviely Tartakower, optreedt. Ze spelen daar dagelijks in een van de bovenzalen van het Haagsch Koffiehuis tegen Nederlandse schakers en geven simultaan- en blindseances. Ook spelen ze een alternerende simultaan waarbij de lange magere Hongaar en de kleine beweeglijke Pool om de beurt een zet doen. De beide simultaanengevers gaan na afloop langdurig met elkaar in discussie over de vraag wie van hen de meeste fouten heeft gemaakt, en de krant besluit met de mededeling dat ze het daar tegen “drie uur in den nacht” nog niet over eens zijn.

Half uur denken over openingszet

Kort na het bezoek aan Utrecht doet de Hongaar mee aan het eerste Amsterdamse meestertoernooi van na de oorlog dat gespeeld wordt in het Paleis voor Volksvlijt.

Het grote glazen gebouw stond op het Frederiksplein waar nu het minder schilderachtige pand van De Nederlandsche Bank staat. Mr. E. Straat schrijft in *de Volkskrant* dat de bezoekers er niet over uitgepraat raken als de Hongaarse witspeler een half uur nadenkt voordat hij zijn eerste zet uitvoert in zijn partij tegen Richard Réti: “Kon het zijn dat Maróczy, die in de oorlogsjaren veel had doorgemaakt, niet meer helemaal de oude was?” De voormalige Adonis, zoals Straat hem noemt, geeft zich na de partij de moeite om het helemaal aan hem uit te leggen. Het kwam erop neer of hij een nieuwtje in het Frans wel of niet tot het grote toernooi van Gotenburg zou moeten bewaren. Het toernooi van Gotenburg was financieel veel beter gehonoreerd dan dat van Amsterdam. Omdat Maróczy nu weer van het schaken moest leven was dat een punt van overweging. Verder maakten allerlei valutakwesties de keuze extra moeilijk. Hierover heeft de Hongaar naar zijn zeggen een half uur zitten nadenken en Straat besluit met: “Toen we het begrepen, vonden we dat hij had gecalculeerd in bliksemtempo.” De partij eindigt in remise en is beslissend voor de eindstand. Réti wint met een half punt voorsprong op Maróczy en Tartakower. De jonge Max Euwe wordt vierde.

Minder succes als skitrainer

De Hongaarse meester speelt een aantal tweekampen tegen talentvolle Nederlandse schakers, onder wie Max Euwe. Zoals Peewee van Voorthuysen in *Nieuwsbrief 98* schrijft, wordt een deel van die match in Oostenrijk gespeeld, en daar probeert de sportieve Hongaar onze landgenoot ook skiën te leren. De tijd heeft geleerd dat Maróczy als schaakcoach meer succes heeft gehad. Dat Euwe als skiër niet is doorgebroken, kan de Hongaar niet worden aangerekend. Er zijn

meer sporten die Euwe beoefend heeft, zoals zwemmen en boksen, waarin hij niet de absolute top heeft bereikt.

Scheveninger variant

Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van de Schaakbond wordt in 1923 in Scheveningen een match georganiseerd tussen de sterkste schakers van Nederland en de “rest van Europa”. De openingszetten van de partij tussen Maróczy en Euwe staan nu bekend als de ‘Scheveninger variant’ van het Siciliaans. De meester wint met de witte stukken van de leerling. Scheveningen wordt hiermee niet alleen de naamgever van een belangrijke schaakopening, die nog steeds door de sterkste grootmeesters wordt gespeeld, maar ook van een methode voor het organiseren van de paringen bij teamwedstrijden: het ‘Scheveninger systeem’.

Vera Menchik

Na enige jaren in ons land overweegt Maróczy om samen met zijn familie, hij is inmiddels getrouwd en heeft een zoon en dochter, naar Nederland te emigreren. Dat gebeurt niet, hij gaat naar Engeland waar hij de coach wordt van Vera Menchik. Deze wordt in 1927 de eerste wereldkampioen bij de vrouwen en ze behoudt die titel tot 1944 als ze op 38-jarige leeftijd bij een Duitse V1-aanval op Engeland in haar ouderlijk huis om het leven komt. Na een kort verblijf in de VS keert Maróczy in 1927, na een ballingschap van zeven jaar, weer terug naar zijn geboorteland.

Oorwassing

Dat de Hongaar niet met zich laat spotten, blijkt als hij weer terug is in Hongarije. Hij is niet onder de indruk van het niveau van de nieuwe lichting spelers, die omgekeerd weinig respect heeft voor de oude Maróczy.

Maróczy-Fine in Zandvoort (1936).

Deze ergert zich hier zo ernstig aan dat de getergde meester eenieder van hen uitdaagt voor het spelen van een match. De ongelukkige Géza Nagy, die in 1924 kampioen van Hongarije is geworden, neemt de handschoen op. De match, gespeeld in 1928, wordt een oorwassing voor de jonge garde: vijf winstpartijen voor Maróczy, drie remises en geen verliespartijen.

Heilig boek

In 1935 komt Maróczy weer naar Nederland om Euwe bij te staan in zijn match om de wereldtitel tegen Aljechin. In een vitrine van het Max Euwe Centrum in Amsterdam ligt een op het eerste gezicht onaanzienlijk boek, in een kartonnen felrode kaft, met de titel *Alekhines Partien 1922-1935*. Het is handgeschreven en er bestaat maar één exemplaar

van. De auteur is Maróczy, die partijen van Aljechin tot ongeveer de twintigste zet voor Euwe heeft verzameld en voorzien heeft van enig commentaar. Hans Ree noemt het in *Mijn schaken* een heilig boek voor de Nederlandse schaakgemeenschap omdat het een belangrijke bijdrage leverde aan Euwes wereldkampioenschap, en daardoor aan de bloei van het Nederlandse schaak tot in de moderne tijd.

Driewerf hoera en Hongaars volkslied

Op 15 december 1935 om elf uur 's avonds reikt Aljechin op het podium van theater Bellevue in Amsterdam zijn tegenstander Euwe de hand. Onze landgenoot is wereldkampioen. De verhalen over een uitzinnig publiek dat juicht en schreeuwt zijn bekend. Minder bekend, maar minstens zo boeiend

zijn de verhalen over de plaatsen waar de laatste partij van de match op afstand wordt gevolgd. Dat geldt ook voor de grote zaal van het AMVJ-gebouw, op 300 meter afstand van Bellevue, die door de Arbeiderspers voor haar lezers wordt vastgelegd.

Het Volk doet uitvoerig verslag. Op het podium staat een groot model demonstratiebord waarop de zetten die binnenkomen worden nagespeeld. Salo Flohr geeft bij iedere zet analyses en zet de bedoelingen van de spelers uiteen. Een hoera gaat op als hij mededeelt dat Euwe de beste voortzetting heeft gevonden. Naarmate de stelling van Euwe beter wordt, neemt het enthousiasme in de zaal toe, en als de zettenjongen de zaal komt binnenhollen met een klein wit velletje papier in zijn hand verstomt het geroezemoes als bij toverslag. Met vreugde wordt de mededeling ontvangen dat, wanneer Euwe nu heel erg slecht zou gaan spelen, hij toch nog remise zal bereiken, wat voldoende zou zijn voor de wereldtitel. Als het bericht komt dat de partij inderdaad in remise is geëindigd, wordt wereldkampioen Euwe een ovatie gebracht die minutenlang aanhoudt. Bij afwezigheid van Euwe wordt schaakmeester Flohr bejubeld.

Het hoogtepunt van de avond breekt aan als het bericht komt dat Euwe en zijn secondant Maróczy zich zullen losmaken van de huldiging in Bellevue en naar het AMVJ-gebouw zullen komen. De Hongaar had zich, bescheiden als steeds, aan de huldiging in Bellevue onttrokken en was reeds naar het AMVJ-gebouw gegaan. Had hij geweten wat hem hier te wachten stond, dan was hij zeker gebleven. Als hij de zaal betreedt breekt er opnieuw een donderende ovatie los. Na enig aandringen krijgt men Maróczy zover om de mensen, in afwachting van de nieuwe we-

reldkampioen, toe te spreken. Hij vertelt dat hij Euwe eigenlijk al vijftien jaar geleden heeft ontdekt als talent en dat hij hem na die ontdekking steeds met raad en daad is blijven bijstaan. Toen de aanwezigen dat hoorden schalde er een nieuw driewerf hoera door het gebouw, en als Euwe daarna binnenkomt wordt er een “lang zal hij leven” aangeheven. Later in de avond begeeft men zich naar het Carlton Hotel, waar in de intieme kring van vrienden nog een kleine huldiging plaatsvindt. Een strijke speelt na het Wilhelmus, ter ere en tot groot genoegen van Géza, het Hongaarse volkslied.

Boedapest 1940

Twee jaar later is hij de wedstrijdleider bij de door Euwe verloren revanchematch tegen Aljechin. Volgens kranten komt hij al ruim voor het begin van de wedstrijd naar Nederland om zich zo goed als mogelijk te kunnen voorbereiden op zijn taak. Het echtpaar Flohr is ook aanwezig bij de match, en een journalist hoort mevrouw Flohr zeggen dat Géza eeuwig jong blijft. Als ze aan hem vraagt hoe het met hem gaat, antwoordt de geboren charmeur met het klassieke “wanneer ik U aankijk, gaat het me goed”.

Ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van de Hongaarse meester wordt er in 1940 in Boedapest een internationaal toernooi georganiseerd. Euwe doet ook mee, en het *Algemeen Handelsblad* schrijft dat hij er drie dagen over doet om door Duitsland in Hongarije te komen. Na de oorlog krijgt Euwe kritische vragen over zijn bezoek aan Hongarije en antwoordt daarop dat hij het deed als eerbetoon voor zijn grote vriend Maróczy, en ook omdat hij nieuwsgierig was naar de situatie in de oorlogsgebieden. Onze landgenoot wint het toernooi met een punt voorsprong. In *Nieuwsbrief 79* staat een

verhaal van Adri Plomp waarin deze schrijft over het bezoek van Euwe aan Boedapest.

Weer naar Nederland

In Hongarije wordt de oude meester voor de tweede keer het slachtoffer van een wereldoorlog. In 1945 leeft hij in grote armoede en in erbarmelijke omstandigheden zonder sanitaire voorzieningen in een overvol opvangkamp in Boedapest. Daar krijgt hij een longontsteking en weet ternauwernood zijn leven te redden. Een jaar later probeert hij samen met zijn vrouw naar Amsterdam te vluchten, maar ze komen niet verder dan Wenen. In 1947 lukt het wel. Hier doet hij nog mee in een klein schaaktoernooi in Baarn, waar hij zijn laatste toernooipartijen speelt. De aantrekkingskracht van zijn geboorteland blijkt ook nu weer sterk te zijn en kort hierna keert hij samen met zijn vrouw terug naar Hongarije. Hier krijgt hij in 1950 van de FIDE, samen met 26 andere schakers, de eerste officiële grootmeestertitel. Een aantal van hen is dan nog actief, onder wie Euwe. Een aantal wordt tot grootmeester benoemd op grond van hun prestaties uit het verleden, onder wie ook Maróczy's oude vriend Tartakower.

Op 29 mei 1951 bezwijkt Géza Maróczy, 81 jaar oud, aan de hartkwaal die hij zo lang heeft getrotseerd. Hij was in Nederland erg geliefd, zowel bij schakers als bij een breed publiek. De beschrijvingen in kranten tijdens zijn verblijf in ons land zijn zonder uitzondering lovend: beminlijk, hoogstaand karakter, ridderlijk, beschaafd, sympathiek, charmant en vooral een man van eer.

Naschrift: Vele jaren na zijn dood zorgt Maróczy weer voor krantenkoppen, ook in Nederland. Het gaat om een schaakpartij die Viktor Kortsjnoi tussen 1985 en 1993 speelt

Euwe bij het graf van Maróczy (1951).

tegen de 'Geest van Maróczy'. Dit gebeurt onder de regie van een Zwitserse parapsycholoog, die door velen als een bedrieger wordt beschouwd. De kinderen van de Hongaar hebben ook nooit met hem willen samenwerken.

Belangrijke bronnen zijn naast veel oude binnenlandse en buitenlandse kranten: Hans Ree, *Mijn Schaken*; J.H. Donner, *De Koning*; André Schulz, *An underrated world-class Player: Géza Maróczy*.

Dit artikel is het zevende in een reeks. Symon Algera schreef in de MEC Nieuwsbrief eerder 'Réti in Nederland', 'Lasker in Nederland', 'Capablanca in Nederland'. 'Aljechin in Nederland', 'Botwinnik in Nederland' en 'Flohr in Nederland'. U vindt deze nieuwsbrieven op de site van het Max Euwe Centrum.

Schaakcursussen op radio en tv (1)

Eddy Sibbing & Maarten Mellegers

Het schaken is momenteel razend populair door de Netflix-serie *The Queen's Gambit*. De borden en stukken vliegen de deur uit, en digitaal wordt er meer geschaakt dan ooit. Ook worden schaakcursussen en schaakfilmpjes verslonden op internet. Deze schaakhause is vergelijkbaar met de tijden van Euwe-Aljechin (1935) en Fischer-Spasski (1972). Een goed moment om eens in de historie van schaakcursussen op radio en tv te duiken.

Het is amper voor te stellen, maar een eeuw geleden werd de radio nog voornamelijk gebruikt om contact te onderhouden - via Morse - met schepen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de radio veelvuldig gebruikt door de luchtmacht. Niet lang daarna volgde de eerste radio-uitzending, en vervolgens ging het snel. In de periode 1924-1926 werden de NCRV, VARA, AVRO, KRO en VPRO opgericht. Radio werd, naast de krant, een steeds belangrijker medium. Niet alleen voor nieuws en entertainment ('De bonte dinsdagavondtrein'), maar ook voor educatie. Op dinsdag 19 april 1932 startte de eerste cursus schaken via de radio, gegeven door Dr. M. Euwe uit Amsterdam.

Wekelijks werd er een syllabus met anderhalve pagina uitleg en opgaven naar de deelnemers gestuurd. De eerste aflevering bij de Radio Volksuniversiteit Holland had de volgende inleiding: 'De beoefening van het schaakspel vindt in steeds ruimer kring plaats, het aantal liefhebbers wordt voortdurend groter, het schaakspel wordt langzamerhand een volksspel, dat bijna in ieder huisgezin gespeeld wordt. Het is echter in het geheel niet zeker, of zelfs zeer onwaarschijnlijk, dat de voortreffelijke kwaliteiten van het spel tot deze popularisering geleid hebben. Het is meer de algemeene behoefte

om ook in geestelijke richting ontspanning te zoeken - de kruiswoordpuzzel heeft eveneens een groot aantal aanhangers - terwijl de mode in dezen naast het bridge ook het schaakspel uitverkoren heeft.'

Euwe legt uit dat schaken gaat om het 'opsporen van stellingskenmerken' en 'het constateeren van wetmatigheden'. Hij gebruikt het volgende voorbeeld om zijn stelling te verduidelijken: 'De medicus, die een operatie gaat uitvoeren, onderzoekt den hartslag, den bloeddruk, enz. van den patiënt, kortom de kenmerken van den oogenblikkelijken toestand. Op grond daarvan stelt hij zijn plan van handelen vast, gebruik makend van zijn ervaringen, de wetmatigheden, welke hij uit vroegere operaties heeft afgeleid.'

In de eerste aflevering, van half zeven tot zeven uur, wordt een vijftal (zeer) eenvoudige stellingen behandeld (mat in één, materiaalwinst in één zet). Vanaf aflevering twee gaat het schaakniveau van de cursus aardig omhoog en komen er onderwerpen aan bod als rokade, ontwikkeling, zwakke velden, open lijnen, pionverdeling. Een didactische structuur was er blijkbaar nog niet, maar in vijf lessen van een half uur is dat ook vrijwel onmogelijk. Op woensdag

AMSTERDAM, 21 Januari 1937.

M.M.

In 1936 mochten wij U onder de deelnemers rekenen van de Schaakcursus door onzen wereldkampioen Dr. Max Euwe voor de AVRO-microfoon gehouden. Ook nu weer organiseert de AVRO schaaklessen onder deze eminente leiding. Er is n.l.:

A. Een Cursus voor Beginners.

Op de Zondagmiddagen 31 Jan., 14 en 28 Febr. en 14 en 28 Maart en 11 April, telkens van 4.10—4.35 uur n.m.

Als speciale attentie ontvangt men een AVRO zakschaakspel. Kosten voor deelname f 0.25.

B. Een Cursus voor Gevorderden.

Op de Dinsdagavonden 26 Jan., 9 en 23 Febr., 9 en 23 Maart en 6 April, telkens van 10.30—11.— n.m.

Als AVRO-attentie ontvangt men het speciaal voor deze gelegenheid door Dr. M. Euwe geschreven boekje: „Stelling, Plan en Combinatie”, een vademecum bij moeilijke stellingen en varianten. Kosten voor deelname f 0.25.

Van beide cursussen verschijnt de 1e stelling der stukken **uitsluitend** in de „Radio Bode”. Voor de volgende lessen worden de stellingen vooraf aan de cursisten toegezonden.

Wij missen Uw naam nog onder de reeds ingeschreven deelnemers.

U komt toch ook op college bij den Nederlandsen Wereldkampioen?

Betalingen worden gaarne in ontvangst genomen aan de Kassa van Hoofd en Bijkantoren. Stort U op postgiro 128000?

Vermeldt U er vooral bij of BEGINNERS of GEVORDERDEN?

AVRO cursusinformatie 1937.

11 mei is de cursus alweer voorbij. Naast een cursus schaken bood de RVU diverse andere lezingen en cursussen aan, zoals ‘Knutselen voor het gezin: een wiegje maken’.

In juni 1935 is Salo Landau de volgende die een cursus over schaken geeft. Zondagochtend, om de week, twintig minuten op Hilversum 1. De stellingen werden in de *Radiogids* van de VARA, maar ook in het socialistische dagblad *Het Volk* gepubliceerd. Veel meer hebben we over deze cursus niet gevonden, behalve dat de afleveringen na een paar maanden steeds meer over de WK-match van Euwe gingen, die in oktober startte. Landau was daarin de secondant van Aljechin.

Door de wereldtitel van Euwe is Nederland schaakgek geworden en reeds in het voorjaar van 1936 start de AVRO de cursus: ‘Op college bij Dr. Euwe’.

De serie is groots opgezet: elke week een les voor beginners en een les voor gevorderden, de stellingen en uitleg werden per post door de Algemeene Vereeniging “Radio Omroep” (AVRO) naar de deelnemers gestuurd. Ook kregen zij een zakschaakspelletje.

In 1937 krijgt de serie een vervolg, en wordt de jeugd niet vergeten: ‘Om ook de schooljeugd in de gelegenheid te stellen dit onderrecht van dr. Euwe te volgen, bracht de A.V.R.O. den beginnerscursus onder in het

Zondagmiddagprogramma en wel van 4.10-4.35 uur n.m.'

De gevorderden krijgen op dinsdagavond van 22.30-23.00 les en het niveau ligt daar een stuk hoger: 'de gevorderden krijgen een door den wereldkampioen geschreven boekje getiteld *Stelling, plan en combinatie* verlicht met talloze diagrammen, waaruit men de belangrijkste onderdelen van het combinatie- en positiespel kan leren en ... onthouden!'

De opzet was duidelijk beter doordacht dan de eerdere cursus bij de RVU. Euwe had inmiddels al een paar schaakboeken geschreven. Ook zijn ervaring als docent wiskunde zal hebben meegespeeld, al was het

ook nu weer lastig in zes lessen een afgerond geheel aan te bieden. De AVRO was dermate schaakminded dat ze tussen 26 april en 4 mei 1937 een 'monster-simultaan-seance' organiseerde, speciaal voor de deelnemers aan Euwes cursus. Lasker, Aljechin, Bogoljubow, Euwe, Flohr, Tartakower en Fine gaven in zes steden simultaan: Den Haag, Rotterdam, Haarlem, Utrecht, Arnhem en Amsterdam. Aljechin tegen 30 spelers, de anderen tegen 40 tegenstanders of meer. In totaal dus 1.620 deelnemers. Voor dit evenement werden er unieke AVRO-schaakborden gemaakt, waarvan het MEC een origineel exemplaar - met handtekeningen van de zeven matadores - in haar collectie heeft. Na elke avond stonden de volgende ochtend de resultaten en de verbruikte tijd van de zeven

LOOP DER STUKKEN

De KONING (afkorting K) mag één veld in alle richtingen. K d4 kan dus komen op c3, d3, e3, e4, e5, d5, c5 of c4.

De DAME (afkorting D) gaat in alle richtingen willekeurig ver. Bv. D b1 kan komen op a1, a2, b2, b3, b4, b5, b6, b7, b8, c2, d3, e4, f5, g6, h7, c1, d1, e1, f1, g1, of h1.

De TOREN (afkorting T) gaat alleen in rechte richting (horizontaal en verticaal) en wel willekeurig ver. B.v. T e3 kan komen op d3, c3, b3, a3, e4, e5, e6, e7, e8, f3, g3, h3, e2 of e1.

De LOPER (afkorting L) gaat alleen in schuine richting willekeurig ver. B.v. L d4 kan komen op c3, b2, a1, c5, b6, a7, e5, f6, g7, h8, a3, f2 of g1.

Het PAARD (afkorting P) maakt een meer ingewikkelde beweging: twee velden horizontaal en één verticaal of twee velden verticaal en één horizontaal. B.v. P a3 kan komen op d1, c2, c4, d5, f5, g4, g2 of f1.

De PION (p, deze afkorting wordt gewoonlijk weggelaten, dus niet p h3 doch h3), gaat recht vooruit, altijd maar één veld tegelijk, behalve als deze pion nog niet gespeeld heeft, in welk geval hij ook twee velden vooruit MAG (d.v. bij de eerste zet).

Van alle stukken mag alleen het paard SPRINGEN. D.w.z. staat er een eigen of vijandelijk stuk in de weg, dan mogen andere stukken dan het P. er niet overheen. Alle stukken slaan zoals ze gaan, behalve de pion, welke SCHUIN slaat.

Regels voor de rochade, het an passant-slaan en pion-promotie worden in de Radiobode behandeld, evenals het schaak, mat en pat. Voor uitvoeriger gegevens verwijzen wij naar schak boeken voor beginners.

NOTATIE

DE STUKKEN

Elk veld van het schaakbord wordt aangeduid met een letter en een cijfer (zie onderstaand bord). Het rechterhoekveld onderaan heet b.v. h1, rechts boven h8, links boven a8, links onder a1. De vier velden in het midden zijn d4, e4, d5, e5. Het bord moet altijd zo liggen, dat ge een wit veld aan uw rechterh. hebt.

Ledere speler heeft 16 stukken, bestaande uit: 1 Koning, 1 Dame, 2 Lopers, 2 Paarden, 2 Torens en 8 Pionen.

DE AANVANGSSTELLING IS: WIT, Koning op e1, Dame op d1, Lopers op c1 en f1, Paarden op b1 en g1, Torens op a1 en h1, Pionen op c2, b2, c3, d2, e2, f2, g2, h2.

(Verkorte schrijfwijze: K a1, D d1, L c1, L f1, P b1, P g1, T a1, T h1, a2, b2, c2, d2, e2, f2, g2, h2)

ZWART, precies gelijk aan WIT aan de andere zijde van het bord. De witte dame staat dus altijd op een wit veld, de zwarte dame op een zwart veld).

OP COLLEGE BILDRE EUWE

Het zakspel dat behoorde bij de AVRO-cursus uit 1937.

MASSA-SCHAAKWEDSTRIJD TE ARNHEM.

Fraaie prestatie van den 14-jarigen Gerrit de Wolf uit Doesburg.

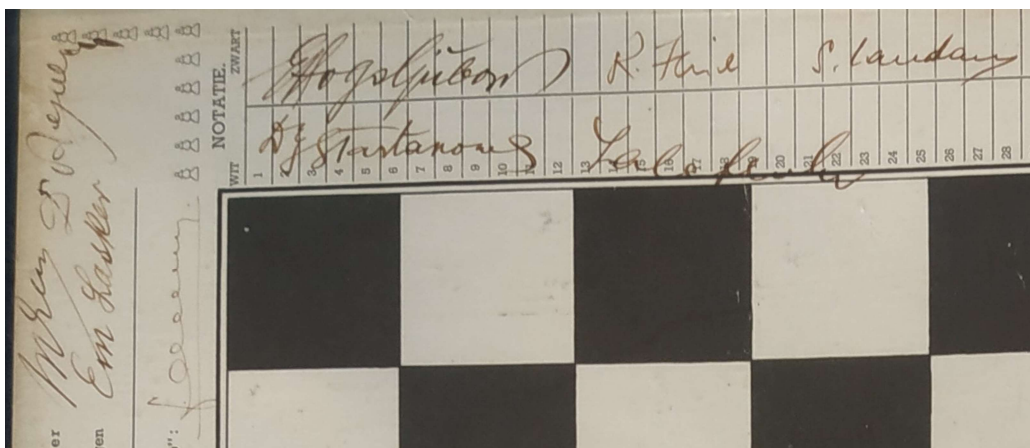
Dr. Aljechin moet na spannenden kamp 't loodje leggen.

Uit de Graafschapbode van 7 mei 1937.

toppers in alle kranten. Uiteraard werden de spelers die remiseerden of wonnen met naam genoemd, en ook werd er regelmatig een partij gepubliceerd. Aljechin had voor zijn 180 partijen slechts 10 uur en 55 minuten nodig en was dus (gemiddeld) elke avond binnen twee uur klaar. Hij verloor alleen van de veertienjarige Gerrit de Wolf uit Doesburg. De AVRO en schaken waren een begrip geworden!

Daarnaast had de AVRO aangeboden om het kandidatentoernooi van de FIDE in 1938 te organiseren. De winnaar daarvan mocht dan de wereldkampioen (de winnaar van de

match Euwe-Aljechin in 1937) uitdagen. Tijdens het FIDE-congres, na afloop van de olympiade in Stockholm in 1937, werd het voorstel besproken. Nadat de vergadering aanvankelijk positief was over het aanbod, sloeg de stemming om. Niet alleen was de taal een probleem (de voertaal was Frans, niet voor iedereen goed te begrijpen), maar ook was de Nederlandse FIDE-voorzitter Rueb fel tegenstander om dit toernooi in handen van een particuliere instantie te geven. De emoties liepen dermate hoog op dat er een extra vergadering werd ingelast. Daarin greep een geagiteerde Euwe in, zoals in de Euwe-biografie van Münninghoff is te

AVRO-bord met de handtekeningen van de simultaangevers.

lezen: 'Euwe deelde mee, dat de vergadering had getoond niet in staat te zijn op de juiste wijze gebruik te maken van de beschikking over het wereldkampioenschap, dat hij in handen van de FIDE had gesteld. Daarom was hij op zijn besluit teruggekomen en zou hij de beschikking over het wereldkampioenschap wederom in eigen handen nemen.'

Naast een vervolgcursus, kwam er in 1938 dus toch het eerste 'toptoernooi' in Nederland. In het AVRO-toernooi van 1938 namen vier ervaren cracks (Capablanca, Aljechin, Flohr en Euwe) het op tegen vier jeugdige toppers: Botwinnik, Keres, Reshevsky en

Fine. De namen spreken voor zich. De jongelingen Keres en Fine wonnen met 8½ uit 14. Botwinnik eindigde als derde met 7½ punt, maar zou wel de succesvolste van de drie worden. Over het aantal deelnemers aan deze radiocursussen is weinig terug te vinden, behalve de publicatie in 1938 dat er in dat jaar 28.000 cursisten waren.

Door de spanningen in de wereld, met de Tweede Wereldoorlog tot gevolg, was de tijd blijkbaar niet rijp voor een nieuwe schaakcursus op de radio. De volgende cursus zou pas vele jaren later worden georganiseerd. Met de komst van de televisie kwam er ook een geheel nieuw medium bij.

Oktober 1938: reeds 28.000 deelnemers aan de cursus.

Bronnen:

Privé-archief Max Euwe
Archief Max Euwe Centrum

Nationaal Archief
Delpher (krantenartikelen)

In *Nieuwsbrief 100* volgt de tweede aflevering van deze serie.

Euwe op reis: Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Israël

Peewee van Voorthuysen

Euwe reisde graag - en veel met het vliegtuig natuurlijk. Zijn eigen pogingen achter de stuurknuppel te kruipen zijn beschreven in Nieuwsbrief (NB) 97. En de grote reizen voor de Tweede Wereldoorlog zijn al aan de orde gekomen: naar Nederlands-Indië in 1930, samen met zijn vrouw, door Rob van Vuurde in NB 91; naar de Sovjet-Unie in 1934, samen met Kmoch, door Minze bij de Weg in NB 95. Bart Stam schreef in NB 88 een overzichtsartikel over alle reizen van Euwe. Hier lichten we er drie speciaal uit: naar de West en Zuid-Amerika in 1946/1947, naar Zuid-Afrika in 1954/1955 en naar Israël in 1961. De laatste twee landen zouden tijdens zijn FIDE-presidentschap voor veel rumoer zorgen.

Wanneer Euwe in dienst van de Koninklijke Nederlandse Schaakbond treedt per 1 september 1946, worden er meteen plannen gesmeed om in de West het schaken te populariseren. En zo wordt Euwe op 9 november hartelijk welkom geheten op het vliegveld Hato van Curaçao. Door de notabelen, maar ook door zijn broer en diens vrouw. De verslaggevers over de reis lijken helaas niet altijd even nauwkeurig. Zo kunnen we lezen dat hij 'met het K.L.M.-toestel Paramaribo vertrekt' maar wel 'met het K.L.M.-vliegtuig (heerlijk, die tijden met ongegeneerde sluikreclame) Friesland aankomt'. Nou ja, het kan ook een overstap zijn geweest! Tenslotte had de eerste trans-Atlantische lijndienst van Amsterdam naar Curaçao pas op 6 juni van dat jaar plaatsgevonden. Via New York, en nog niet direct natuurlijk.

Euwe was vaste klant van de K.L.M.

Wel 200 keer

Euwe werkt ongeveer hetzelfde programma af dat hij in Nederland tot dan toe voor de KNSB had uitgevoerd: (klok)simultaans en lezingen ('causerieën'). Naast Curaçao bezoekt hij Aruba en Suriname, en na een uitnodiging van de Venezolaanse schaakbond

(een delegatie kwam speciaal overvliegen...) ook Caracas. Zoals gebruikelijk is hij genadeloos in de simultaanseances. Scores van boven de negentig procent zijn heel normaal. En als hij dan een keer verliest? *De Surinamer* van 17 december verkondigt: "Hij vond het verliezen van een partij dan ook

niet zoo iets erg buitengewoons. Overkomt me wel 200 keer, zei hij lachend.”

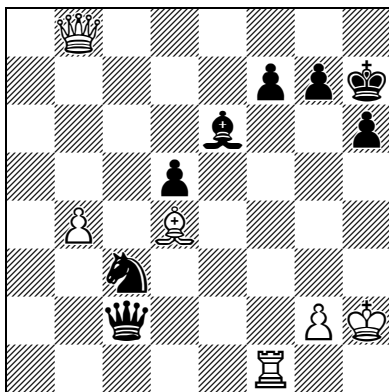
Concrete resultaten zijn er ook: de West-Indische Schaakbond wordt opgericht en meteen maar lid van de Wereldschaakbond gemaakt. En blijkbaar had de tournee ook een onderzoeksmatig karakter: “Zoowel kwantitatief als kwalitatief viel dit onderzoek gunstig uit, de verhoudingen in die landen, o.m. de geringe bevolkingsdichtheid in aanmerking genomen.” weet het *Haarlems Dagblad* op de laatste dag van het jaar te melden. De sterkste speler die Euwe ontmoet is de Venezolaanse kampioen (van 1938 tot 1950) Sady Loynaz Pérez: deze weet hem één remise af te snoepen, maar moet wel twee keer het onderspit delven.

Argentinië

Dat smaakt naar meer, zoveel is duidelijk. Op het einde van het Stauntontoernooi in Groningen dat jaar had Najdorf - nooit vies van wat publiciteit - al lopen rondbazuinen dat Euwe beloofd had naar Argentinië en Brazilië te komen. Eind 1946 lukt dat nog niet, maar voorjaar 1947 is het zover. “In Argentinië ligt je bedje gespreid”, zo had Najdorf Euwe weten te overreden. Om te beginnen een toernooi in Mar del Plata, met Europese toppers als Eliskases, Najdorf en Stahlberg, die na de Olympiade van 1939 - en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog - in Buenos Aires waren gebleven. En natuurlijk een twaalfstal Argentijnen.

Wanneer Euwe later, als hij op Curaçao aankomt, door een razende reporter wordt gevraagd hoe het hem bevalen is in Zuid-Amerika, antwoordt hij met één woord: “Slecht”. Hij had voor zichzelf de lat hoog gelegd, en wistte zijn slechte resultaat vooral aan onbekendheid met de Argentijnse speel

stijl. Dat mag zo zijn, maar kijkend naar het verloop van het toernooi denk ik dat de dubbele dreun in ronde zeven en acht een eenvoudigere verklaring is. Eerst loopt een interessant kwaliteitsoffer tegen Julio Bolbochan verkeerd af. In een poging het verloren terrein direct goed te maken doet Euwe de volgende ronde tegen de nummer voorlaatst weer een kwaliteit in de aanbieding. Daarna pakt hij ook nog een vergiftigde pion, maar zoals ongetwijfeld gehoopt verliest de witspeler de draad. We komen erin na de 41^e zet van wit:

Hounie Fleurquin – Euwe

Stelling na 41.Kh2

41...,Dc2-d3?!

Verstandiger was 41...,Pe2 42.De5 Pxd4 43.Dxd4 Dc7+ 44.Kh1 Dd7 en zwart zal nog wel remise maken. Maar dat wilde Euwe natuurlijk niet.

42.Db8-e5?!

Goed gegokt. Na 42.Lxg7! Kxg7 43.De5+ Kf8 44.Tf3 De4 45.Dxc3 d4 46.Dd2 had zwart een zware pijp gerookt.

42...,f7-f6 43.Tf1xf6!

Dapper en de beste zet. Mogelijk had zwart gehoopt op 43.Dxe6 Dxd4 44.Df5+ Kh8 45.Df4 Pe4 46.Tc1 g5, want dan moet wit

heel nauwkeurig spelen om zijn voordeel vast te houden.

43...,Pc3-e2??

Maar dit is een gok te veel. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat Euwe 43...,gxf6 44.Dxf6 Dg3+! 45.Kxg3 (op 45.Kh1 komt Dg5! met of weer een ongelijkelopereindspel dan wel eeuwig schaak) 45...,Pe4+ 46.Kf4 Pxf6 heeft gemist. Het ongelijkelopereindspel daarna is remise.

44.Tf6xe6 Pe2xd4

En nu speelde wit 45.Te7, wat ook wel won, maar na 45.Dxd5 hadden de stukken meteen in de doos gekund.

Goed, niet getreurd. Er is inmiddels sprake van een match over veertien partijen met Najdorf, tegen een vergoeding van 7.000 Argentijnse pesos (toen drieduizend gulden, nu ongeveer 15.000 euro). Dat brengt Euwe

Tja, wie zijn dit? Vraag voor de lezers!

ertoe zijn vrouw te bellen en haar te vragen alvast naar Argentinië te komen in plaats van later wanneer hij de West gaat aandoen. Er is nu toch geld genoeg...

Afijn, terwijl mevrouw Euwe nog in het vliegtuig zit, vallen de schone plannen in duigen. Carlos Querencio (de voormalige scheidsrechter bij Aljechin-Capablanca uit 1927) heeft opeens het idee van een dubbelrondige zeskamp met de top zes van Mar del Plata. Toen Najdorf tegensputterde (zou ik ook doen) kreeg die van dezelfde Querencio ('schaakdictator') te horen: "Als je niet meedoet, zal ik zorgen, dat je het volgend jaar niet aan de internationale wedstrijden deelneemt..."

Het speelschema was niet mis, aldus Euwe: "In elf dagen moesten we 10 partijen spelen, welke meestal van half vijf namiddags tot vier uur 's ochtends duurden." En al gaat het deze keer iets beter (maar niet veel), het zal toch met een zucht van opluchting zijn geweest dat het echtpaar Euwe naar Brazilië afreist. Daar weer simultaans, maar met 1.000 pesos per sessie kon de geldbuidel snel worden aangevuld. In *Meneer Caïssa* (boek van Euwe en Bob Spaak uit 1955) wordt beschreven hoe Sonja Graf (die zich wereldkampioene noemde na het overlijden van Vera Menchik) in Buenos Aires onbedoeld door Euwe aan haar man werd geholpen, maar dat zou te ver voeren...

Cuba

Eenmaal weer in de West worden de Nederlandse overzeese gebiedsdelen aangedaan, en ook in Venezuela wordt het echtpaar Euwe hartelijk ontvangen. Cuba is echter een verhaal apart. Euwe mocht dan nog nooit op Cuba zijn geweest, één Cubaan kende hij natuurlijk wel: Capablanca. Een

hotemetoot ontvangt Euwe en zijn vrouw op zijn werkplek - een massief bureau, compleet met een strak kijkende militair. Cuba had na lange onrust eindelijk een democratisch verkozen president, maar daar was ook alles mee gezegd. Corruptie tierde steeds weliger, en in 1946 had de maffia een conferentie gehouden in Havana...

We zien Euwe aandachtig luisteren en ten slotte ook zelf spreken - in het Spaans. In de Tweede Wereldoorlog had hij Russische les gehad van Karel van het Reve, maar wie heeft Euwe Spaans geleerd? Gezien zijn normale, zeer serieuze voorbereiding zal dat ergens in 1946 zijn geweest. Afijn, na de toespraken begint de gebruikelijke simultaan en de bobo mag de eerste zet doen. Euwe kijkt voor de zekerheid over zijn schouder mee: ja,

1.e2-e4, dat is goed. Andere foto's laten het echtpaar Euwe zien in wat duidelijk een schaaksociëteit is, gewijd aan Capablanca. Via New York (en met de KLM, neem ik aan) keren ze weer terug naar Nederland.

Zuid-Afrika

We maken een sprong in de tijd. In 1952 vindt een telegrafische match plaats tussen Nederland en Zuid-Afrika. Geen tijdverschil, dus dat is wel zo prettig! Over zes bordes: naast vier remises winnen het topbord (Euwe) van Heidenfeld (onthoud die naam) en het staartbord (een jonge Bouwmeester).

Is toen het eerste contact gelegd? Feit is dat Euwe en zijn vrouw in 1954 afreizen naar Zuid-Afrika om in verschillende steden simultaanseances te geven.

1.e2-e4, een goede zet!

Alles gaat per vliegtuig, dus zien ze eigenlijk alleen de steden. Euwe scoort zoals gebruikelijk heel goed, behalve in Johannesburg. In *Het Vrije Volk* van 28 augustus 1954 vergelijkt hij de hoogte (ruim 1.700 meter) met zijn geliefde Zwitserland, maar moppert dat het hier niet verfrissend is, maar tot duizeligheid en vermoeidheid leidt. Hij spreekt veel geëmigreerde Nederlanders, die het daar best kunnen vinden. En ervaart de apartheidspolitiek, die sinds 1948 met steeds hardere hand wordt gevoerd. Euwe kiest zijn woorden zorgvuldig: "Als nieuweling durf ik uiteraard geen oordeel te vellen, maar wel probeer ik zo veel mogelijk op te steken."

Dat je een fotograaf wel met een goede opdracht weg moet sturen, leert een vermakelijk bericht over de tournee in de *Nieuwe Tilburgsche Courant* van 10 augustus 1954: "Omdat hij niet wist wie Euwe was meende hij de veiligste weg gekozen te hebben door maar iedereen, die schaakte, te kicken. Volgens zijn zeggen had hij erg veel last gehad met een lange man, die in het midden rondliep - klaarblijkelijk om de klokken te controleren - en die verschillende foto's had bedorven...."

In 1955 komen ze weer terug, met het echtpaar Muhring. Op uitnodiging van hoteleigenaar Dreyer (zou dat Kurt zijn, mede-editor van het toernooiboek later?) in Johannesburg. Deze keer echter wordt er niet gevlogen in Zuid-Afrika zelf, maar gereden! Ruim 5.000 kilometer ("met slechts enkele gruispaden") wordt afgelegd en de scores zijn hoog. Euwe scoort iets hoger, maar merkt meteen op dat Muhring steeds degene was met de meeste borden, wat natuurlijk ten koste gaat van de score. De apartheid steekt helaas haar kop weer op. Euwe speelde een demonstratiewedstrijd in de openbare bi-

bliotheek van Johannesburg, maar die bleek niet toegankelijk voor zeven Indische jeugdschakers, zo moest hij achteraf ervaren.

Als afsluiting van de tournee vindt een klein toernooi plaats. "Geen der Afrikaanse spelers heeft meestersterkte, maar deze zijn wel op een lijn te stellen met goede Nederlandse hoofdklassers", zo had Euwe vooraf in *Het Vrije Volk* van 20 augustus 1955 laten weten. Na vijf ronden lijkt die voorspelling uit te komen: Euwe staat eerste met 4½ punt uit vijf partijen, op een half puntje gevolgd door Muhring en op een vol punt door Heidenfeld. Deze is oorspronkelijk afkomstig uit Duitsland, maar jood, dus de emigratie naar Zuid-Afrika aan het begin van de jaren dertig heeft hem veel ellende bespaard. In 1957 emigreerde hij nogmaals, naar Ierland. Waar ikzelf, vele jaren later, weer tegen zijn zoon Mark speelde...

In de zesde ronde hanteert Euwe in het onderlinge duel tegen Heidenfeld de zwarte stukken wel heel passief en deze wint overtuigend - op een enkele slip na, waar Euwe geen gebruik van maakt. In de laatste ronde moeten Euwe en Muhring tegen elkaar. Euwe mist een vroege kans op voordeel, en daarna is Muhring de enige die kansen heeft. In de slotstelling heeft hij die nog steeds, maar er wordt remise overeengekomen. Heidenfeld wint daardoor het toernooi, samen met Muhring. En alsof de heren nog energie over hadden: eerst reden ze naar Nairobi (toch 4.000 kilometer verder) en toen even een tussenstop met het vliegtuig in Athene, zodat Euwe nog simultaan kon geven...

Israël

De tweede sprong in de tijd, nu naar 1961. We beginnen met een sterk staaltje planning. "Laten we afspreken, donderdagmid-

Een simultaan zonder klokken in Kaapstad (93 procent score in 500 partijen).

dag 12 oktober, om 4 uur aan de Mandelbaumpoort in Jeruzalem”, aldus verhaalt de verslaggever in het *Nieuw Israëlitisch Weekblad* van 3 november. En ja hoor, Euwe is er gewoon. Als je dan weet dat de rit vanuit Nederland geheel met de auto was gedaan - met mevrouw Euwe achter het stuur - en dat sinds de Turks-Syrische grens het contact was verloren... Net zoals in Zuid-Afrika werd het echtpaar Euwe vergezeld door Muhring en zijn vrouw.

Op het programma staan bezoeken aan een aantal kibboetsen, en natuurlijk een aantal simultaanseances en lezingen. Opmerkelijk genoeg was dat niet het enige doel van de reis. Euwe hield een aantal lezingen in Tel Aviv over zijn vakgebied, en Muhring voerde besprekingen met de desbetreffende regeringsafdeling over elektronische dataverwerking. Zoals gebruikelijk scoorde Euwe er duchtig op los, maar het leukste moment

kwam bij het bezoek aan de kibboets, dat hij zelf had aangevraagd. In een gesprek met een van de bewoners kwam een gezamenlijke kennis ter sprake. “Hoe kent u eigenlijk de heer B.?”, werd Euwe gevraagd. “Uit de schaakclub.” “O, speelt u ook schaak?”...

Na afloop schreven de heren een artikel in de krant *La'Merhav*, waarin ze het hoge niveau van de schaakspelers prezen. En als vanzelfsprekend volgde daarna - na terugkomst - een telegrafische partij tussen Euwe (zwart) en de lezers van die krant. Voor de zekerheid konden de editors wel ingrijpen als de lezers al te zeer van het rechte pad afweken, maar dat was niet een keer nodig: een rustige remise in 25 zetten. Euwe analyseerde de partij na afloop in zijn rubriek in *Het Vrije Volk* van 28 juli 1962. Dat geeft een aardig inkijkje in hoe Euwe met zijn voorbereiding te werk ging! De basis was een partij Bronstein-Taimanov uit Boedapest 1961 die

opeens in remise was geëindigd. “Zelfs bij nauwkeurig onderzoek gelukte het mij niet het spel van Taimanov te versterken, terwijl ik daarentegen bij het bestuderen van Bronsteins zetten tot de conclusie kwam, dat wit het hier of daar wel over een andere boeg had kunnen gooien zonder daarbij enig risico te lopen.” Daar word je niet blij van natuurlijk als zwartspeler.

Voor de zekerheid checkte Euwe bij het Interzonale toernooi van Stockholm of de remise correct was. “Afgesproken werk” zei Kotov, maar Euwe vertrouwde de zaak niet. In een andere partij van Taimanov uit Boedapest (tegen Bilek) had zwart fraai gewonnen en dat verloop hoopte Euwe ook deze partij te geven. De lezers hadden hun werk echter goed gedaan, want zij kozen voor het verloop van Bronstein-Taimanov. Opmerkelijk genoeg dachten beide partijen

dat de ander die partij onbekend was! Toen de lezers afweken leidde dat evengoed tot een snelle remise. Inmiddels is deze variant (ik speel deze zelf met zwart) uitgeanalyseerd tot ver voorbij de twintigste zet. Conclusie: nog steeds remise...

Het bezoek aan Israël was ook in Nederland niet onopgemerkt gebleven. Euwe en Muhring werden uitgenodigd om tijdens een avond in de Chanoeka-week simultaan te geven in de Nieuwe RAI. De heren gaven beiden blijk goed van de propagandafunctie van de simultaan doordrongen te zijn. Euwe gaf op de 24e zet remise tegen mejuffrouw Ronny de Leeuw (die pas een jaar schaakte) omdat hij “voor beide partijen geen winst zag” en Muhring gunde het 21-jarige Maccabi-lid Mendels een remise in dertig zetten. Al klinkt dat laatste meer naar een zwaarbevochten partij...

Een simultaan met klokken in een kibboets.

Financieel verslag Max Euwe Centrum 2020

Albert Riemens, penningmeester MEC

De coronacrisis heeft een duidelijke impact gehad op de financiële huishouding van het MEC. We konden vanaf maart 2020 geen fysieke activiteiten meer organiseren zoals trainingen, boekenbeurzen en het Pleinfestival. Ook konden we een groot deel van het jaar geen bezoekers ontvangen die doneren of een boek kopen. Dat betekent op diverse fronten minder inkomsten. De uitgaven gingen echter grotendeels door. Met name dankzij u, de donateurs, Vrienden van Euwe, enkele gulle gevers en vooral ook de sponsoring van ASML (€ 5.000) viel de schade eind 2020 mee. Hartelijk dank daarvoor!

Het MEC heeft een negatief resultaat gerealiseerd van € 4.605 in 2020. Een continue uitdaging is en blijft het verkrijgen van een structureel gezonde inkomensstroom sinds het vervallen van de gemeentelijke subsidie ad € 30.000 in 2016. Die is anno 2021 nog niet gerealiseerd.

Er is een aantal positieve ontwikkelingen. De inkomsten via donaties zijn met bijna € 4.000 gestegen. Redelijk wat donateurs doneren wat hogere bedragen in Coronatijd. In december werd een donateurswervingsactie via schaaksite.nl opgezet, die enkele tientallen nieuwe donateurs heeft opgeleverd. Op de MEC-website staat een duidelijk zichtbare donatiebutton die tegen eind 2020 ongeveer € 1.000 had opgebracht. Daarnaast zien we ook enkele grote giften (€ 1.000 of meer) die maar liefst € 7.250 hebben opgebracht. Donaties en giften zijn in omvang de belangrijkste inkomstenbron voor het MEC.

Positief is dat de opbrengst van de actie Vrienden van Euwe sterk is gestegen in de afgelopen jaren: van € 9.700 in 2018 naar € 16.460 in 2020. De Vriendenactie blijft een cruciaal onderdeel van het verdienmodel van

het MEC. Ook recent hebben we nog nieuwe Vrienden mogen verwelkomen. Men kan al vanaf € 100 per jaar Vriend worden en fiscaal vriendelijk (tot meer dan 50%) de schenking aftrekken van de belasting. Bijzonder dank aan alle gevers!

De bijdrage van de KNSB is, vermoedelijk vanwege Corona, gedaald met 4,3% nadat deze vorig jaar licht was gestegen. Laten we hopen dat de ledendaling een tijdelijk verschijnsel is. Het bedrag van de KNSB-bijdrage is al jaren ongeveer € 10.000 en is een belangrijke vaste inkomstenbron voor het MEC. Hartelijk dank aan alle leden van de KNSB voor hun bijdrage (60 eurocent per lid)!

De boekenschenken vormen een continue, belangrijke bijdrage aan de inkomsten van het MEC. De opbrengst van de boekverkoop is in 2020 ongeveer € 8.000 lager dan in 2019. Dit heeft deels met Corona te maken. Anderzijds zijn we ook afhankelijk van de aantallen en de kwaliteit van de schenkingen. Onze bijzondere dank voor alle schenkingen, die elk jaar weer een aanzienlijke opbrengst hebben.

Via verhuur van een ongebruikte ruimte in het MEC aan Housecheck kwam een bedrag van €9.600 binnen. Housecheck zal deze ruimte ook in 2021 benutten.

Andere activiteiten om extra inkomsten te genereren waren de Vriendenloterij (€ 813), de giftenbox (€ 573) en Sponsorkliks (€ 112). Met Sponsorkliks kan via de MEC-website worden ingelogd op webwinkels van Booking.com, KLM, Coolblue, Bol.com enz. Een percentage van de aankoop, van 1 tot 10%, gaat naar het MEC.

Aan activiteiten is € 5.468 besteed, vanwege Corona veel minder dan in afgelopen jaren. Slechts een beperkt aantal lezingen en trainingen heeft kunnen plaatsvinden. De aandacht is meer verlegd naar activiteiten op internet, waaronder het Pleinfestival. De Pleinvereniging heeft € 2.500 aan het Pleinfestival bijgedragen, waarvoor hartelijk

dank. We zijn nog steeds op zoek naar extra sponsoring voor deze activiteit, die als doel heeft om het publiek in contact te brengen met de schaaksport.

Een deel van de reserveringen van € 11.000 is besteed aan merchandising (o.a. het Euweboekje, een *must have* voor slechts € 10) en het moderniseren van het museum (computers, monitors e.d.). Daarnaast is veel werk gemaakt van het opruimen en in kaart brengen van opgeslagen materialen.

De financiering van het Max Euwe Centrum is voor 2021 gedekt door vrij beschikbare liquide middelen van ongeveer € 55.000. Het bestuur blijft hard werken aan de uitbouw van de verdienmodellen alsmede het verwerven van sponsoring. Wat het binnenhalen van sponsoring betreft, is het bestuur in recente jaren versterkt met leden die daarin al een mooie bijdrage hebben kunnen leveren.

HET MEC STEUNEN?

Op onze vernieuwde website staat uitgebreide informatie over de vele manieren waarop u het MEC kunt steunen.

Als *donateur* steunt u niet alleen het MEC, maar krijgt u ook onze Nieuwsbrieven opgestuurd. Als *Vriend van Euwe* wordt uw gift in een overeenkomst vastgelegd en kunt u uw gift (vermeerdert met 25%) aftrekken van de belasting.

Schenkingen of nalatenschap zijn ook mogelijk, wij kunnen u daarover deskundig adviseren. Bedrijven kunnen het MEC of een activiteit van ons *sponsoren*. Door uw aankopen te doen via de knop van *Sponsorkliks* op onze site of het MEC als goed doel aan te merken bij de *Vriendenloterij* steunt u ons ook. Dat kost u niets en levert ons aardig wat op!

Diverse schaakclubs zijn donateur van het MEC, maar dat zouden er veel meer kunnen zijn. Nog leuker vinden wij het, als een club ons komt bezoeken!

Staat van baten en lasten (in euro's)

	Begroting 2020	Exploitatie 2020	Exploitatie 2019
Baten			
Donateursbijdragen (incl. vriendenloterij en sponsorkliks)	17.000	21.028	17.044
Grote giften	8.500	7.250	24.750
Giftenbox	500	573	1.570
Vrienden van Euwe	14.000	16.460	15.440
Koninklijke Nederlandse Schaakbond (Euwe-heffing)	10.000	9.672	10.108
Subsidiebaten	0	0	0
Sponsorbijdragen	2.400	5.000	300
Verhuur kantoorruimte	9.600	9.600	9.000
Financiële baten	50	0	21
Legaten en schenkingen	5.000	6.830	14.961
Overige baten	1.500	791	2.124
Som der baten	68.550	77.204	95.318
Lasten			
Personeelskosten	22.000	27.678	20.975
Huur gebouw	29.000	29.098	28.426
Service- en huisvestingskosten	15.000	16.457	13.227
Dotatie besemmingsreserves	0	0	11.000
Overige lasten	8.500	8.576	11.924
Som der lasten	74.500	81.809	85.552
Saldo	(5.950)	(4.605)	9.766
Verwerking saldo			
Mutatie algemene reserve	0	(4.605)	9.766
Saldo	0	(4.605)	9.766

Florian Jacobs

Misschien wel het perfecte middenspelboek

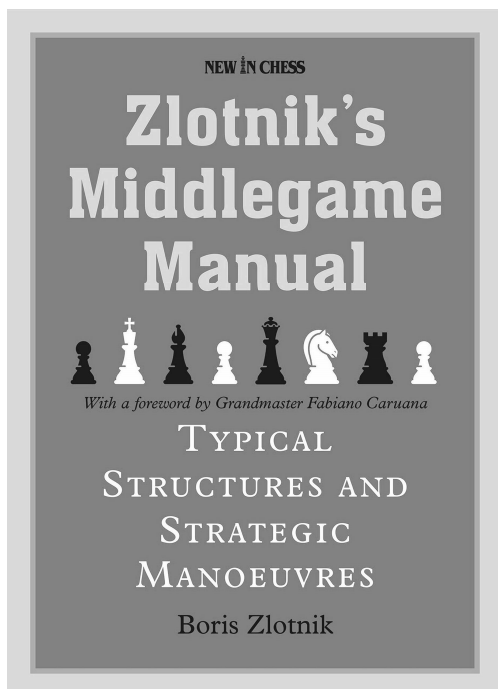
Boris Zlotnik is een IM die zijn grootste eigen schaaksuccessen vierde in de jaren tachtig. Hij is bekender als schaakcoach, voornamelijk van Spaanse grootmeesters en zelfs van een jonge Caruana. Met dit boek, een update van een lang geleden geschreven, succesvol boek over typische posities in het middenspel, moeten we de auteur en New In Chess feliciteren: ze hebben een schitterend, belangrijk en buitengewoon leerrijk boek weten te maken. Ik heb het verslonden, en verwacht dat geen enkele schaakliefhebber zich er ongeroerd toe kan verhouden. Zlotniks boek bestaat uit twee delen: in het eerste

behandelt hij drie typische pionstructuren, in het tweede concentreert hij zich op drie veelvoorkomende manoeuvres in het middenspel. We kunnen stellen, zoals Zlotnik ook doet, dat dit boek een blauwdruk geeft van een onmogelijk door één individu te schrijven groot boek over alle typische structuren en strategische manoeuvres. Zo indringend, rijk en enthousiasmerend kan schaakstudie zijn: Zlotnik presenteert menselijke schaakideeën harmonieus samen met computerplannen in tientallen partijanalyses van vaak klassieke partijen, waardoor de lezer veel opsteekt, graag doorleest en steeds verwonderd blijft. Een schatkist van een boek voor iedere club- en toernooischaker!

Boris Zlotnik: Zlotnik's Middlegame Manual. Typical Structures and Strategic Manoeuvres, New In Chess, 2020, 400 blz. € 27,95.

Wereldkampioenen met speed

De titel van het nieuwste boek van grootmeester en schaakleraar Joel Benjamin dekt de inhoud niet helemaal: hoewel de toon gericht is op jeugdspelers, is dit boek ook heel goed leesbaar voor oudere generaties. Het leerelement evenwel, daarbij zet ik mijn vraagtekens. Benjamin geeft summiere analyses van vaak al te bekende partijen van wereldkampioenen en vertelt wat over hun carrières. Daarbij wijst hij soms op een typisch tactisch, positioneel of strategisch element dat het onthouden waard is. De lezer krijgt eerder een spoedrondeleiding door *Greatest Hits* van de sterkste schakers ooit dan een heldere opleiding in onmisbare

schaakideeën. Nochtans een fijn leesboek, zeker voor de (beginnende) clubschaker die zich graag iets meer wil verdiepen in de schaakgeschiedenis.

Joel Benjamin: World Champion Chess for Juniors. Learn From the Greatest Players Ever, New In Chess, 2020, 256 blz. € 22,95.

Een partijcollectie van Petrosian

De negende wereldkampioen krijgt de laatste tijd veel aandacht in recent verschenen boeken. In deze pennenvrucht van voormalig Russisch kampioen Alexey Bezgodov krijgen Petrosians verdedigingskunsten het podium. Althans, dat zou je verwachten op grond van de titel. Het geheel oogt evenwel eerder als een voorbereiding voor een lezing van de auteur: Bezgodov zet weliswaar veel partijen met summier commentaar op een rij, maar laat na om zijn keuze en volgorde goed te onderbouwen. Ook de indeling middels tegenstanders in plaats van, bijvoorbeeld, typische verdedigingstechnieken doet wat vreemd aan. Een bladerboek om ideeën op te doen, maar de partijen van Petrosian raadplegen met een database brengt de ambitieuze clubschaker misschien wel net zo veel.

Alexey Bezgodov: Defend Like Petrosian. What You Can Learn From Tigran Petrosian's Extraordinary Defensive Skills, New In Chess, 2020, 272 blz. € 24,95.

Een humoristische schaakautobiografie

Topgrootmeester David Navara mag graag over schaken schrijven. Dit flinke boek is een vertaling en bewerking van twee van zijn eerder in het Tsjechisch verschenen partijen schaakgedachtencollecties. In min of meer chronologische volgorde vertelt Navara in een lichtvoetige stijl over zijn avonturen rondom en achter het schaakbord. Het gros van het boek bestaat uit licht

verteerbare partijanalyses, aaneengeregen met vrolijke anekdotes en schaakverhalen. Het boek mag er log en fors uitzien, maar je leest er vlot doorheen, steekt onderweg genoeg op en grinnikt met enige regelmaat. Voor de toernooischaker die een beetje *causerie* rondom sterk schaak niet schuwt.

My Chess World

David Navara

David Navara: My Chess World, Thinkers Publishing, 2020, 616 blz. € 35,95.

3.Pc3 tegen het Frans van A tot Z

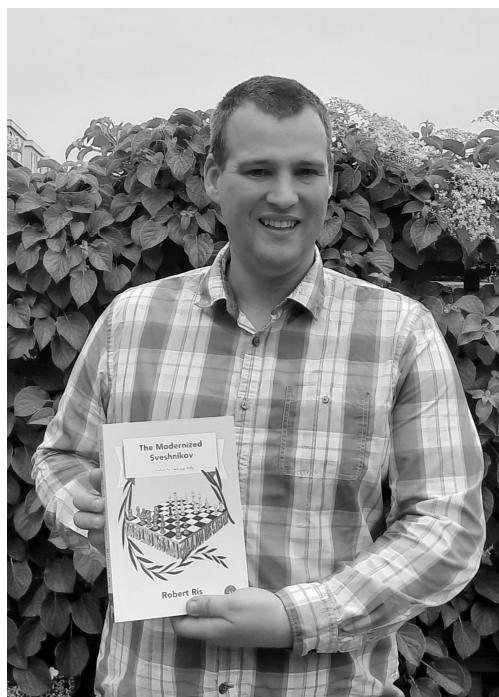
Toegegeven, de titel was meer waarheidsgetrouw geweest als het eerste boek van top-GM Pentala Harikrishna *Gain a Small Advantage with 3.Nc3 Against the French* had geheten, maar dat doet niets af aan de klasse van dit openingsboek. Zijvarianten tot hoofdbrekende hoofdvarianten, ze komen allemaal voorbij na de openingszetten 1.e4 e6 2.d4 d5 3.Pc3. Harikrishna hanteert een vlotte schrijfstijl en geeft zorgvuldig aan waar wit het volgens hem het best kan

zoeken tegen het Frans. Het enige puntje van kritiek is het ontbreken van een variantenboom: nu is de lezer flink wat tijd kwijt met bladeren door de hoofdstukken voordat hij de precieze zetvolgorde heeft gevonden die hij zoekt. Ook transposities had de auteur helderder kunnen aangeven. Voor de ambitieuze toernooischaker die bereid is hard te werken aan zijn repertoire en/of een gerichte aanpak zoekt voor een tegenstander die het Frans speelt, is dit een onmisbaar boek.

Pentala Harikrishna: Beat the French Defence with 3.Nc3. A Complete Repertoire for White, Thinkers Publishing, 2021, 456 blz. € 32,95.

De details van de Sveshnikov

IM en schaaktrainer Robert Ris zit bepaald niet stil. In de afgelopen jaren publiceerde hij twee adviesboeken voor clubschakers, maakte hij menige videoserie en nu voegt hij een doorwrocht openingsboek toe aan zijn indrukwekkende palmares. In *The Modernized Sveshnikov* biedt hij tientallen minutieus geanalyseerde partijen die beginnen met deze complexe opening. Het resultaat is een openingsboek voor de fijnproever en de hardwerkende toernooischaker: de Sveshnikov is bepaald geen opening voor beginners! Ris maakt veelvuldig gebruik van correspondentie- en computerschaakpartijen, en daarmee is dit boek net zozeer een zoektocht naar de waarheid van de Sveshnikov als een rijke gereedschapskist voor wie de Sveshnikov al in haar repertoire heeft of wil opnemen. De typografie, met verschillende grijstinten, is wel even wennen, maar dan heb je een boek dat je lange tijd goed terzijde zal staan.

Robert Ris: The Modernized Sveshnikov, Thinkers Publishing, 2020, 336 blz. € 30,95.

Het nieuwste van het nieuwste

De New In Chess-jaarboeken zijn een begrip. Ook deze eerste editie van 2021 (het jaarboek verschijnt vier keer per jaar) valt bepaald niet tegen. Met name de interessante observaties van Ponomarev op een spiksplinternieuwe opstelling tegen de Caro-Kann (1.e4 c6 2.Pf3 d5 3.d3!?) bevielen me dit keer, maar de surveys zijn eigenlijk elk van een niet te versmaden niveau. Wat is er toch veel mogelijk in de opening! Onmisbaar voor de toernooischaker, zeker in de hogere regionen van ons spel.

Jan Timman (red.): Yearbook 138, New In Chess, 2021, 256 blz. € 29,95.

Eddy Sibbing

Na een half jaar gesloten te zijn geweest, is het MEC op dinsdag 8 juni heropend. Doordat de grote stroom buitenlandse toeristen - voorlopig - is verdwenen, is het nu ideaal om ons te komen bezoeken. Zo rustig is het in jaren niet meer geweest in Amsterdam. Bezoekers kunnen de fraaie foto-expositie van Lennart Ootes en een expositie van schaakspellen bekijken. Ook is onze studiezaal opgeknapt, door nieuw meubilair is het veel lichter en moderner geworden.

Donderdag 20 mei jongstleden - de geboortedag van Max Euwe - was zijn dochter Fietie op bezoek in het MEC. Begin dit jaar overleed haar man Harry Brouwer en haar hartenwens was om het MEC weer eens te bezoeken. Tijdens het leuke bezoek kreeg zij een geprinte versie van drie fraaie Euwe-toernooien overhandigd, zoals op de voorpagina is te zien. Dit uitgebreide artikel over de drie Euwe-toernooien is samengesteld door onze vrijwilliger Eric de Winter. Hij maakte zelf deel uit van het bestuur van het Euwestichting dat deze toernooien organiseerde.

Bestuur

Frank Lommers is als vertegenwoordiger van de KNSB in ons bestuur opgevolgd door Erik Mijnheer. Frank, bedankt voor de prettige samenwerking en inzet voor het MEC! Erik stelt zichzelf even voor:

“Ik ben 59 jaar, getrouwd met Gina en heb twee kinderen. Ik woon in Borne en ik ben al jaren lid van de Schaakvereniging Almelo. In het dagelijks leven ben ik business manager bij een ICT-bedrijf in Enschede. Naast schaken lees ik erg graag en schrijf artikelen voor lokale en regionale historische tijdschriften.”

Erik is sinds 2018 bestuurslid van de KNSB, met als portefeuille jeugdschaak en opleidingen. Voorheen was hij jeugdleider en voorzitter van de SBO, naast vele andere (bestuurlijke) functies in de schaakwereld vanaf 1980. Wij zijn blij met deze ervaren rot!

Erik Mijnheer

Vrijwilligers

Op 2 april is onze voormalige vrijwilliger Martin Steunebrink op 85-jarige leeftijd overleden. Martin was van 2007 tot 2012 vrijwilliger, maar bleef ook daarna nog zeer betrokken bij het MEC. Als gepensioneerd registeraccountant heeft hij diverse financiële zaken uitgezocht en archieven in kaart gebracht. Martin was ook de initiatiefnemer van de Vrienden van Euwe, en was zelf de eerste vriend op ons Vriendenbord. De laatste maanden ging het qua gezondheid bergafwaarts, maar hij had vrede met het naderende einde, zoals op zijn rouwkaart viel te lezen: Vijfentachtig jaar, een fantastisch leven gehad! Het is mooi. Wij wensen zijn vrouw Geja en de familie sterkte met dit verlies.

Martin Steunebrink

De afgelopen periode zijn Renzo Finkenflugel en Ilja Tardijn gestopt als vrijwilliger. Namens het MEC bedankt voor jullie inzet! We zijn naarstig op zoek naar iemand die ons kan helpen met audiovisuele plannen. Wij willen meer filmpjes publiceren om onze collectie en verhalen aan een groter publiek te kunnen tonen. Voor het opnemen en monteren van deze beelden zoeken wij een vrijwilliger die ons daarbij kan helpen. Interesse? Mail ons!

Activiteiten

De komende maanden kunnen we weer activiteiten organiseren. Zo staan er een boekenbeurs, een training van grootmeester Yasser Seirawan en een workshop van Eddy Sibbing ingepland. Met het jubileum in zicht, het MEC werd op 8 november 1986 geopend, zijn we ook plannen aan het maken om dat te vieren. Sowieso komt er een expositie over 35 jaar MEC en brengen we onze honderdste Nieuwsbrief uit. De haalbaarheid van andere jubileumplannen wordt momenteel nog bekeken. Uiteraard spelen de beschikbare financiën daarbij een rol.

Het zal trouwe bezoekers niet ontgaan zijn dat onze website geheel vernieuwd is. We danken Govert Pellikaan, die de site belangeloos voor het MEC heeft gebouwd. Ook op sociale media zijn we onverminderd actief. Daarnaast komt er binnenkort een podcast over schaken in de lucht en komt er een volgende Euwelezing.

Tim Verlaan kwam met het leuke idee om een podcast over schaken te maken. Het MEC en de KNSB hebben dit project omarmd, met name om een jonger (podcast)publiek te bereiken. Aan de serie van zes podcasts werken onder anderen Nick Schilder, Hans Böhm en Paul van der Sterren mee. Tim heeft

niet alleen het format bedacht en het script geschreven, maar is ook de gastheer in de uitzendingen. De eerste uitzending van de Schaakpotcast is op vrijdag 25 juni.

Paul van der Sterren heeft een nieuwe Euwe-lezing gemaakt, in samenwerking met Peter Doggers. Ditmaal bespreekt Paul de carrière van Euwe tussen de twee matches om het wereldkampioenschap in de periode 1936-1937. Vanaf zaterdag 26 juni zal de Euwe-lezing te zien zijn op ons YouTube-kanaal.

De jury van Schaker van het jaar en Talent van het jaar heeft besloten om in 2020 geen winnaars uit te roepen. Wel feliciteren we Eline Roebers, talent van het jaar 2019, met het behalen van de wereldtitel bij de meisjes tot en met veertien jaar!

Donateurs en Vrienden van Euwe

Indien u in 2021 nog niet gedoneerd hebt, dan treft u bij deze Nieuwsbrief als ‘reminder’ een acceptgiro aan.

Sponsors

Naast de donateurs en Vrienden van Euwe worden de activiteiten van het MEC mogelijk gemaakt door de Koninklijke Nederlandse Schaakbond, de Ondernemersvereniging Max Euweplein, schenkingen en giften. Ook krijgt het MEC (im)materiële steun van HouseCheck, New in Chess, Thinkers Publishing, DGT en Schaak- en Gwinkel Het Paard.

Schenkingen

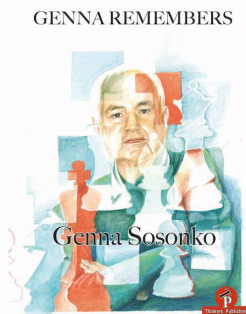
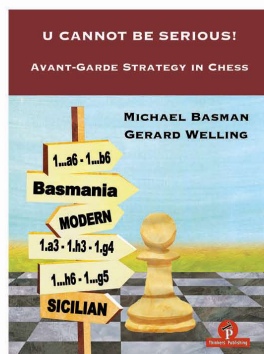
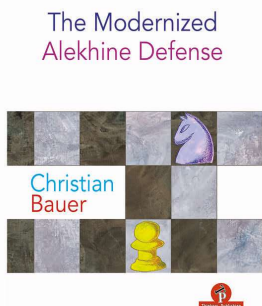
Ook de afgelopen periode kregen we weer diverse schenkingen. Zo ontvingen we schaakboeken en -tijdschriften van Wouter van Waardt, Dirk Goes, Pascal Losekoot, Eddy Sibbing, Martin Bottema, Bart Stam en Peewee van Voorthuysen. Van Peter de Jong

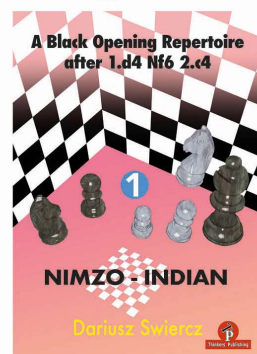
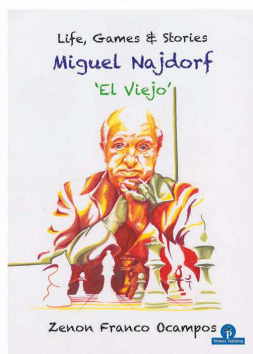
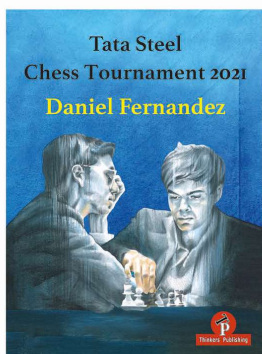
Eline Roebers

ontvingen wij zijn boek ‘Het genie Henri Baudet’, van Sander Hilarius het jubileumboek over SV Voorschoten en van schaakgenootschap De Straffe Hendrik ‘The Outlaw Years’. Nicolette Nadorp schonk ons een groot schaakspel, dat inmiddels een plaatsje in ons museum heeft gekregen, en Hermance Prins schonk ons het archief van haar man Lodewijk.

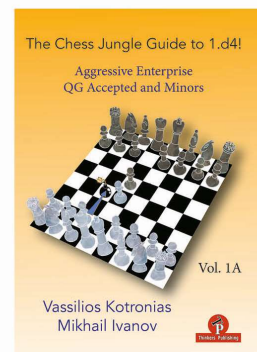
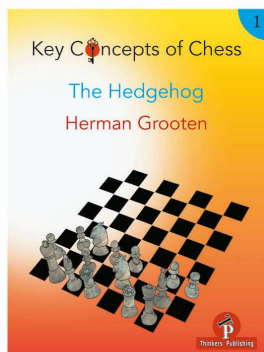
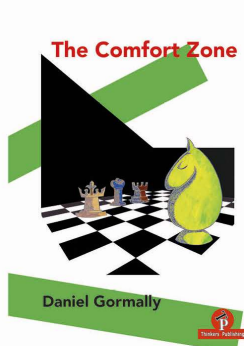
Iedereen bedankt voor zijn bijdrage!

www.thinkerspublishing.com

Always One Move Ahead!

MEC-kalender

De komende maanden staan - corona volente - de volgende activiteiten op het programma:

vrijdag 25 juni	Eerste uitzending schaakpotcast
zaterdag 26 juni	Euwelezing 2021 door Paul van der Sterren
zaterdag 6 november	Opening expositie 35 jaar MEC
maandag 8 november	MEC bestaat precies 35 jaar
zaterdag 13 november	Boekenbeurs van 11.00-14.00 uur
woensdag 17 november	Training grootmeester Seirawan van 20.00-22.15 uur
zaterdag 11 december	Workshop Eddy Sibbing van 14.00-16.30 uur
woensdag 15 december	Nieuwsbrief 100 verschijnt

Daarnaast zijn we elke eerste zaterdag van de maand van 12.00-16.00 uur geopend.

Kijk op www.maxeuwe.nl voor de actuele informatie.

Rekeningnummer NL91 INGB 0005 4016 70
t.n.v. Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam